

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
PEDAGOĢIJAS, PSIHOLOĢIJAS UN MĀKSLAS FAKULTĀTE

Pedagoģijas fakultāte
Nepilna laika klātienes studijas
1. līmeņa studiju programma
„Pirmsskolas izglītības skolotājs”

KRISTĪNA ČERNOOKA

**AGRĪNĀ VECUMA BĒRNU RUNAS SEKMĒŠANA
ROTAĻĀS UN VINGRINĀJUMOS**

Kvalifikācijas darbs

Darba vadītājs

Asoc. prof.   Dr. psych.   Valentīna Romēnkova _____

Akadēmiskais amats

Grāds

Vārds, uzvārds

Paraksts

Rīga 2021

Saturs

ANOTĀCIJA	3
ANNOTATION	4
IEVADS	5
1. AGRĪNĀ VECUMA RUNAS ATTĪSTĪBAS TEORĒTISKIE ASPEKTI.....	7
1.1. RUNAS UN VALODAS BŪTĪBA	7
1.2. AGRĪNĀ BĒRNU VECUMA RUNAS ATTĪSTĪBAS TEORĒTISKIE ASPEKTI.....	11
1.3. PIEAUGUŠĀ LOMA RUNAS ATTĪSTĪBĀ	16
1.4. ROTAĻAS KA RUNAS ATTĪSTĪBAS LĪDZEKLIS	19
2. METOŽU UN PAŅĒMIENU IZPĒTE, KAS VEICINA AGRĪNĀ VECUMA BĒRNU RUNAS SEKMĒŠANŪ ROTAĻĀS UN VINGRINĀJUMOS	25
2.1. PĒTĪJUMA METODOLOĢISKAIS PAMATOJUMS	25
2.2. BĒRNU RUNAS ATTĪSTĪBAS RAKSTUROJUMS PĒTĪJUMA SĀKUMĀ	32
2.3. BĒRNU RUNAS ATTĪSTĪBĀ PĒTĪJUMĀ APRAKSTS APSTRĀDĒ UN REZULTĀTU ANALIZĒ..	39
2.4. KONTROLES PĒTĪJUMS	51
SECINĀJUMS	58
LITERATŪRAS UN AVOTU SARAKSTS	60
PIELIKUMI	64

Anotācija

Kvalifikācijas darbs izstrādāts par tēmu “Agrīnā vecuma bērnu runas sekmēšana rotaļās un vingrinājumos”. Pētījuma aktualitāti noteica mūsdienu runas aktivitātes paaugstināšanas problēma. Tā ir viena no agrīnā vecuma bērnu runas teorijas un prakses aktuālākajām problēmām, jo valoda rodas, veidojas un attīstās saskarsmes procesā.

Agrīnā vecuma bērna runa ir visvienkāršākā, dabiskākā saskarsmes forma un sāk attīstīties bērnam ar pirmajiem izrunātajiem vārdiem. Sasniedzot septiņu gadu vecumu, tai jābūt praktiski izveidotai. Turklāt runas aktivitātes paaugstināšana nav iespējama bez valodas un neverbālās komunikācijas līdzekļu apgūšanas.

Pētījuma mērķis: noteikt rotaļu klāstu agrīnā vecuma bērniem runas attīstībai un vārdu krājuma veidošanai.

Kvalifikācijas darbs sastāv no divām daļām - teorētiskās un praktiskās. Teorētiskajā daļā tiek analizēta pedagoģiskā, psiholoģiskā, zinātniskā un metodiskā literatūra par runas attīstību agrīnā vecuma bērniem.

Kvalifikācijas darba praktiskajā daļā tika veikts pētījums, kas sastāv no trīs posmiem: diagnosticējošais posms; eksperimentālais posms; kontroles posms.

Pētījuma bāze: pirmsskolas izglītības iestāde, pirmā jaunākā grupa (I posms), bērnu vecums ir no 2 gadiem līdz 3 gadiem, 19 audzēkņi - 9 meitenes, 10 puikas. Pētījuma daļā tika izmantotas sekojošās metodes: pedagoģiskā bērnu novērošana; pedagoga praktiskā darbība.

Runas attīstības noteikšanas metodika sastāv no uzdevumiem, katram uzdevumam tiek piešķirti punkti. Atsevišķas prasmes veidošanās vispārējais līmenis tiek noteikts, summējot punktus par katru uzdevumu un izrēķinot vidējo aritmētisko.

Rezultātā ar rotaļas palīdzību agrīnā vecuma bērniem attīstās ne tikai viņa runa, bet arī - prasmes un iemaņas, spēja uztvert, veidojas priekšstats par apkārtējās pasaules daudzveidību. Rotaļājoties bērns attīsta un aktivizē uzmanību un vērīgumu, atmiņu, domāšanu un iztēli. Rezultātā hipotēze ir apstiprināta.

Atslēgas vārdi: RUNAS ATTĪSTĪBA, BĒRNU RUNAS ATTĪSTĪBA, RUNA UN VALODA, BĒRNU RUNA, ROTAĻAS UN VINGRINĀJUMI, ROTAĻAS.

Kvalifikācijas darba apjoms ir 76 lpp., 7 attēli, 6 tabulas, 3 pielikumi un 61 literatūras avoti.

Annotation

The qualification paper is entitled "Speech promotion in early childhood through play and exercises". The relevance of the study was determined by the problem of increasing speech activity. This is one of the most pressing problems in early childhood speech theory and practice because language is created, shaped, and developed through communication.

Early childhood speech is the simplest, most natural form of communication and develops in a child with the first spoken words. By the age of seven, it should be well developed. In addition, speech activity cannot be increased without the acquisition of linguistic and non-verbal means of communication.

The study aims to identify different play sets for speech development and vocabulary formation in young children.

The qualification consists of two parts - theoretical and practical. The theoretical part analyses pedagogical, psychological, scientific and methodological literature on speech development in early childhood.

The practical part of the qualification paper consists of a three-phase study: diagnostic phase; experimental phase; control phase.

Study background: pre-school educational institution, first younger group (stage I), age from 2 to 3 years, 19 children - 9 girls, 10 boys. The following methods are used in the research part: pedagogical observation of children; practical activity of the teacher.

The speech development assessment consists of tasks, each of which is scored. The overall level of development of a particular skill is determined by summing the scores for each task and calculating the average.

As a result, through play, children at an early age develop not only their speech but also their skills and abilities, their ability to perceive, and their perception of the diversity of the world around them. Children develop and activate attention and attentiveness, memory, thinking and imagination while playing. As a result, the research hypothesis is confirmed.

Keywords: SPEECH DEVELOPMENT, CHILDREN'S SPEECH DEVELOPMENT, SPEECH AND LANGUAGE, CHILDREN'S SPEECH, GAMES AND SPEECH EXERCISES, THROUGH PLAY.

The volume of the qualification paper is 76 pages, 7 figures, 6 tables, 3 annexes and 61 references.

IEVADS

Agrīnā vecuma bērnu runas attīstība ir pamats turpmākai, daudzveidīgai attīstībai. Jebkura aizkavēšanās runas attīstībā (slikta izpratne par apkārtējo cilvēku teikto, slikts vārdu-nosaukumu un vārdu-jēdzienu krājums) sarežģīta komunikāciju ar citiem bērniem un pieaugušajiem, zināmā mērā izslēdz to no spēlēm, aktivitātēm.

Tādu kognitīvo garīgo procesu kā uztveres, domāšanas, iztēles, atmiņas veidošanās ir cieši saistīta ar pirmo vārdu parādīšanos. Tāpēc runas aizkavēšanās izraisa kavēšanos bērna psihes attīstībā. Novēlotu runas attīstību var izraisīt dažādi iemesli, kurus palīdz noteikt ārsts vai logopēds. Tomēr visbiežāk tas ir pieaugušo nepietiekamas uzmanības rezultāts šim jautājumam.

Agrīnā vecuma bērnu runas attīstības izpētei ir veltīti daudzi psihologu, pedagogu un valodnieku darbi: Ļ. Vigotskis, V. Gerbovas, V. Krutetsky, E. Tihejeva, F. Sokhina un citi. Viņu pētījumu rezultāti ir radījuši priekšnoteikumus integrētai pieejai agrīna vecuma bērnu runas attīstības problēmu risināšanā.

Pašlaik pedagoģiskajā un psiholoģiskajā literatūrā tiek uzsvērts, ka priekšnoteikumus agrīna vecuma bērnu runas attīstībai nosaka divi procesi. Viens no šiem procesiem ir paša bērna neverbālā, objektīvā darbība, t.i. saišu paplašināšana ar ārpasauli, izmantojot konkrētu, taustāmu uztveri par pasauli. Otrs vissvarīgākais faktors agrīna vecuma bērnu runas attīstībā, tajā skaitā vārdu krājuma attīstība, ir pieaugušo runas aktivitāte un viņu saziņa ar bērnu. Šajā sakarā bērna runas attīstību agrīnā vecumā lielā mērā nosaka sociālā vide, kurā viņš tiek audzināts (Лалаева, 2004).

Runas attīstība ir jēdzienu izstrāde. Jēdzienu veidošanas process sākas no agras bērniības, kad bērns iepazīstas ar vārdu. Vārda nozīme attīstās no konkrēta uz abstraktu, vispārinātu.

Rotaļas gaitā tiek bagātināts un pilnveidots bērna vārdu krājums, tiek trenēta atmiņa, veidojas iztēle.

Trešajā gadā bērniem veidojas savstarpējas verbālās komunikācijas sākums, un tiek veidota spēja pavadīt savu rīcību ar runu (Лямина, 2005).

Spēja saprast runu, un runāt, bērnam kļūst par līdzekli apkārtējās vides iepazīšanai trešajā dzīves gadā, bet kognitīvā darbība stimulē iniciatīvās runas attīstību. Bērnam rodas nepieciešamība jautāt pieaugušajam par viņu ieinteresējošiem apkārtējās pasaules objektiem un parādībām, kas ir pamats dialogiskās runas tālākai attīstībai (Павлова, 2004).

Runas aktivitātes paaugstināšanas problēma ir viena no pirmsskolas vecuma bērnu runas teorijas un prakses aktuālākajām problēmām, jo valoda rodas, veidojās un attīstās saskarsmes procesā. Pamatojoties uz iepriekš minēto, var noteikt darba mērķi.

Pētījuma objekts: agrīnā vecuma bērna runas attīstība.

Pētījuma priekšmets: rotaļā, kā agrīnā vecuma bērnu runas attīstības līdzeklis.

Pētījuma mērķis: noteikt rotaļu klāstu agrīnā vecuma bērniem runas attīstībai un vārdu krājuma veidošanai.

Hipotēze: agrīnā vecuma bērnu runas attīstība un vārdu krājuma veidošana būs sekmīgākā, ja: audzināšanas procesā ģimenē un pirmsskolā, bērniem piedāvā un izmanto daudzveidīgās rotaļas; ģimenē un pirmsskolā tiek radīta pozitīva emocionāla vide.

Pētījuma uzdevumi:

1. Izpētīt zinātniski metodisko, pedagoģisko literatūru par runas attīstību un rotaļas būtību pirmsskolas vecumā.
2. Veikt pedagoģisko metožu analīzi agrīnā vecuma bērnu spēļu un rotaļu organizācijas jautājumā.
3. Noteikt bērnu runas attīstības līmeni.
4. Apkopot un analizēt iegūtos materiālus.
5. Izstrādāt rotaļas un vingrinājumus agrīnā vecuma bērniem runas attīstībai.

Pētījuma bāze: Olaines pirmsskolas izglītības iestāde „XXX”, 19 bērni agrīna vecumā.

Pētījuma nozīme: Pētījumā izskatītas agrīna bērna runas attīstības likumsakarības rotaļās, pilnveidojot un nostiprinot bērna izaugsmei nepieciešamās zināšanas un prasmes. Pētījums ir praktiski izmantojams pirmsskolas pedagoģiskajā procesā.

1. AGRĪNĀ VECUMA RUNAS ATTĪSTĪBAS TEORĒTISKIE ASPEKTI

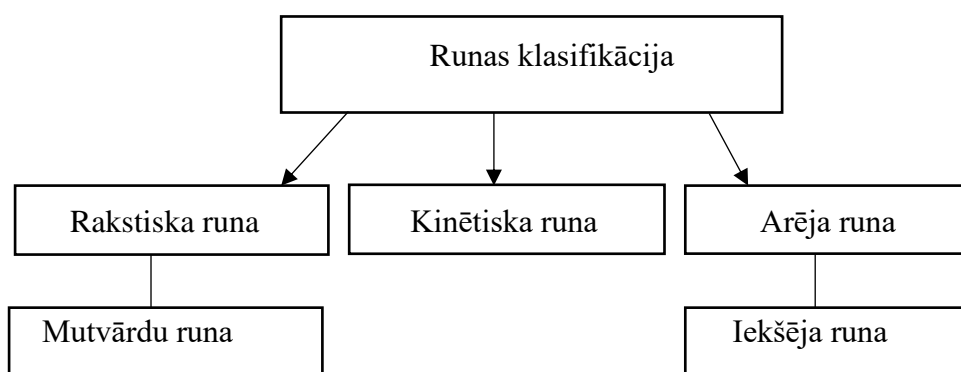
1.1. Runas un valodas būtība

Runa ir īpaša sazināšanās forma, kas piemīt tikai cilvēkam. Cilvēki apmainās ar domām, komunicē savā starpā ar runu. Runa ir saikne starp bērnu un apkārtējo pasauli. Cilvēka runāšanas iemaņu veidošanās un attīstība ir iespējama tikai stingri noteiktos vecuma posmos. Pirmkārt, tas attiecas uz uzmanības, atmiņas, domāšanas un sociālajām iemaņām, it īpaši saskarsmes iemaņām.

Runa – ir saziņas veids, ko veido valodas vārdi un frāzes. Runājot mēs izsakām savas domas, viedokli, sniedzam un saņem informāciju. Runa ir saziņas forma, kuras līdzeklis ir valoda.

Valoda – zīmju sistēma kā cilvēku sazināšanās, domu formulēšanas un izteikšanas līdzeklis informācijas fiksēšanai, saglabāšanai un tālāk nodošanai. Izmantojot valodu, mēs domājam un iegūstam informāciju. Valodai ir runas, rakstu un žestu forma (Lingvodidaktikas terminu skaidrojošā vārdnīca, 2011).

Cilvēka runa ir daudzveidīga un satur dažādas formas. Tomēr, lai kādas runas formu izmanto, tā attieksies pret vienu no diviem vadošajiem runas veidiem: mutvārdu vai rakstveida runu. Runas klasifikācija ir redzama 1. attēlā (Маклаков, 2000).

1. attēls. Runas klasifikācija (Маклаков, 2000).

Kinētiskā runa ir vienīgais runas veids, kas veic visas runas funkcijas. Laika gaitā šis runas veids ir zaudējis savas funkcijas un pašlaik tiek izmantots tikai kā emocionāli izteiksmīgs runas veids – žesti.

Rakstveida runas forma atšķiras no mutvārdu formas ne tikai ar grafisku attēlu (ar rakstzīmju palīdzību), bet arī stingru vārdu sekošanu viena pēc otra.

Iekšējā un ārējā runa ir saistīta ar saskarsmes procesu, informācijas apmaiņu. Katrs runas veids attīstās noteiktā cilvēka dzīves posmā, vispirms veidojas cilvēka ārējā runa. Līdz ar domāšanas attīstību attīstās iekšējā runa.

Jebkādas runas veids, veic konkrētu funkciju (Маклаков, 2000).

- komunikatīvā funkcija;
- kognitīvā funkcija;
- regulējošā funkcija;

Runas komunikatīvā funkcija ir vissvarīgākā un vēsturiski agrākā runas funkcija. Tā rodas, pamatojoties uz elementārākiem pirms verbāliem saziņas veidiem (vizuālie, ar sejas izteiksmju un roku kustību palīdzību). Informācijas apmaiņai starp bērnu un apkārtējiem cilvēkiem tiek izmantoti signāli vai zīmes – sākumā neverbālas, bet vēlāk galveno nozīmi pamazām iegūst runas (verbālā) komunikācija. Bērni izmanto runu, lai izteiktu savas vēlmes. Palielinoties verbālās komunikācijas iespējām, bērns apgūst jaunus jēdzienus, paplašinās viņa zināšanu un izpratnes līmeni par ārējo pasauli, attīstās domāšana. Runas komunikatīvā funkcija veicina komunikācijas prasmi attīstību ar vienaudžiem, attīsta spēju spēlēt kopā, kam ir liela nozīme adekvātas uzvedības, emocionālās-gribas sfēras un bērna personības veidošanā.

Runas kognitīvā funkcija ir cieši saistīta ar runas komunikatīvo funkciju. Runa ir neatņemama jebkuras sabiedrības un kultūras dzīves sastāvdaļa. Pirms stāšanās skolā un grāmatu lasīšanas, bērni no pieaugušajiem un vienaudžiem iegūst informāciju par savu kultūru un apkārtējo pasauli. Pateicoties runai, attīstās iztēle – atmiņa par apkārtējās pasaules objektiem un parādībām. Cilvēka runa atšķiras no dzīvnieku saziņas līdzekļiem ar to, ka tā ļauj nodot domu arī par to, kas pašreizējā situācijā nepastāv. Tāpēc ar runas palīdzību var pastāstīt ne tikai par tagadnes, bet arī par pagātnes vai nākotnes notikumiem un parādībām, pat ja tiem nav nekāda sakara ar paša runātāja pieredzi.

Ir zināms, ka dzīvnieku un zīdaiņu apkārtējās pasaules attēlojumam ir konkrēti uztveres tēli un jēdzieni. Runa ļauj uztvert pasauli simboliskākā, abstraktākā formā, kā arī klasificēt objektus, iedalīt tos dažādās kategorijās. Bērnam attīstoties runas leksiskajai un gramatiskajai pusei, kļūst iespējamas tādas intelektuālas darbības kā salīdzināšana, analīze un sintēze. Tas notiek tādēļ, ka vārda nozīme vienlaikus atspoguļo objektu kopīgās un atšķirīgās iezīmes.

Runas regulējošā funkcija veidojas jau agrīnā bērna attīstības stadijā. Tomēr pieaugušā verbālie norādījumi par bērna darbību un uzvedības regulatoru kļūst tikai ap 4-5 gadu vecumu, kad bērnam jau ir ievērojami attīstījusies runas semantiskā puse. Runas regulējošās funkcijas veidošanās ir cieši saistīta ar iekšējās runas attīstību, mērķtiecīgu uzvedību, programmētas intelektuālas darbības iespēju.

Bērna runa veidojas un ir atkarīga no apkārtējās vides, no audzināšanas un mācīšanās procesa, kas sākas ar bērna dzīves pirmajām dienām. Sociālā apkārtnē stimulē runas attīstību un dod runas paraugu.

Runas apguvei un prasme pašam komunicēt ar apkārtējo pasauli, ir būtiska nozīme bērna runas attīstībā, un ir sākotnējais posms tam, lai attīstītu galveno saskarsmes funkciju. Vispirms šai prasmei ir tikai dabisks un ļoti primitīvs raksturs. Runas prasmes attīstībā tas ir individuāls process, kas atkarīgs no daudziem faktoriem.

Savos darbos profesore R.E. Levina atzīmēja, ka “runa ir sarežģīta cilvēka psihiskā funkcija. Tās veidošanās piedalās daudzi visdažādākie psiho-fizioloģiskie procesi” (Грибова, 2004).

Pēc S. L. Rubinšteina domām, runājošam cilvēkam jebkura runa, kas nosaka cilvēka domu vai vēlmi, ir sakarīgas runas veids (atšķirībā no atsevišķa vārda, kas paņemts no runas konteksta), bet sakarības formas attīstības gaitā mainās. “Saistītā runa nozīmē adekvātu domas formulējumu runājoša vai rakstoša cilvēka no viņas saprotamības viedokļa klausītājam vai lasītājam” (Rubinšteins, 2001).

Pēc psiholoģiski-pedagoģiskās literatūras analīzes var noteikt, ka runas attīstības galvenie posmi bērniem parādās agrīnā pirmskolas vecumā. Runas attīstības process bērniem notiek vairākos posmos. Pēc L.O. Badalans atzīmēm agrīnā vecuma bērniem ir trīs runas attīstības posmi:

Pirmais posms – *sagatavošanās jeb pirmsverbālais*. Tā ietvaros bērna dzīves pirmajā gadā veidojas attieksme pret runas skaņām, bērns tos izdala uz skaņām, kas nāk no pieaugušā, no citām skaņām no apkārtējās vides. Bērns izsaka skaņu savienojumos, kaut gan tas ir neapzinīgs savu spēku izmēģinājums, tas balstās uz pašatdarināšanu un dzirdēto runas skaņu atdarināšanu. Vienlaikus notiek attīstība un jūtības veidošanās pret runas skaņu raksturojumiem – fonemātiskā dzirde. Fonemātiskās dzirdes attīstība un interese pret pieaugušo runu ir pamats, kad sāk attīstīties bērnu agrīnā vecuma pasīvā runa un izpratne par apkārtējo valodu.

Otrais posms ir runas parādīšanās posms. Šajā attīstības posmā strauji notiek intensīva izpratne par apkārtējo vidi, attīstās aktīvā runa, un sazināšanās procesā būtisku

vieta sāk ieņemt runa. Bērns pats izmanto runu saskarsmē, pirmkārt, ar pieaugušajiem un arī ar citiem cilvēkiem. Tas notiek otrajā un trešajā dzīves gadā. Runas parādīšanās ir saistīta ar intensīvu fonematiskās dzirdes veidošanu. Bērns jau otrajā dzīves gadā izrāda augstāku jūtīgumu pret dzimtās valodas fonēmām salīdzinājumā ar svešvalodas fonēmām.

Trešais posms ir runas saskarsmes posms. Šajā attīstības periodā strauji pieaug vārdu krājums. Notiek intensīva runas gramatisko formu apgūšana, runa kļūst sakarīgāka. Attīstās citu cilvēku runas uztvere un izpratne. Tās pilnveidošana ir runas attīstības trešā posma pamats (Бадалян, 2007).

Pirms bērna aktīvu vārdu parādīšanās ir šļupstēšana. Šļupstēšana, pirms pirmo bērna vārdu parādīšanās nozīmē sistemātisku līdzskaņu un patskaņu atkārtošānu. Tā ir netīša zilbes izruna ar bezjēdzīgu saturu. Tikai ar pieaugušā palīdzību notiek pāreja no bezjēdzīgām skaņu kombinācijām līdz vārdiem, ar nozīmi (Загорная, 2016).

Sākotnēji veidojas pasīvais vārdu krājums (bērns saprot runu, bet pats nerunā). Tālāk (no 2 līdz 3 gadiem) veidojas aktīvais vārdu krājums.

Pēc J.A. Flērinas domām, ar aktīvo vārdu krājumu tiek domāti vārdi, kurus runājošais ne tikai saprot, bet arī lieto ikdienas runā (Flerina, 2009). Pēc V.I. Jašinas domām, pasīvais vārdu krājums ir vārdi, kurus runājošais saprot, bet pats nelieto. Pasīvais vārdu krājums ir ievērojami lielāks par aktīvu, tajā ietilpst vārdi, par kuru nozīmi cilvēks nojauš pēc konteksta, kad tos dzird.

M. T. Jelginas, V.V. Vētrovas, I. P. Dailīdenes, G. L. Rozengartas-Pupko, M. I. Popovas, L. N. Pavlovas savos pētījumos, kas veltīti agrīnā bērnu vecuma runas attīstībai, plaši tiek lietots jēdziens “runas aktivitāte”. Runas aktivitāte ir ne tikai spēja izteikties, bet arī spēja uztvert un saprast pieaugušo runu. No tā var secināt, ka bērna runas aktivitāte ir noturīga viņa personības īpašība un spēja uztvert un saprast apkārtējo runu (International Science and Practice Journal OlymPlus, Nr. 1 (1) – 2015).

Runa ir cilvēka komunikācijas pamatlīdzeklis. Bez tās cilvēks nebūtu varējis saņemt un nodot informāciju, kuru nevar uztvert ar jūtas orgānu palīdzību. Runa nav tikai saziņas līdzekli, tās ir arī domāšanas līdzeklis, apziņas nesējs, atmiņa. Pēc savas funkcijas var teikt, ka runa ir daudzveidīga darbība. Dažādās runas formās rakstveida, arējā iekšējā, ir savstarpēji saistīti bet būtības nozīme ir atšķirīgas. Var teikt ka runa ir daudzveidīga darbība. Ārējā runa ir komunikācijas līdzeklis, iekšēja – domāšanas līdzeklis, rakstveida runa visbiežāk tiek uztverta kā informācijas iegaumēšanas veids. Ir svarīgi atšķirt valodu no runas.

Valoda ir zīmju sistēma kā cilvēku sazināšanās, domu formulēšanas un izteikšanas līdzeklis. Runa – ir saziņas veids, ko veido valodas vārdi un frāzes. Valoda ir vienota visiem cilvēkiem, kas to izmanto, bet runa ir individuāli savdabīga. Runa bez valodas apguves nav iespējama. Cilvēka runas galvenā funkcija ir domāšanās instruments.

Bērna runas attīstība ir vadāms process. Zems runas aktivitātes līmenis ierobežo bērna pašrealizāciju, nenodrošina brīvu komunikāciju, un tas, savukārt, neveicina psiholoģiskās, domāšanas un sociālās uzvedības attīstību.

1.2. Agrīnā vecuma bērnu runas attīstības teorētiskie aspekti

Runas attīstībā pētnieki akcentē šī procesa kvantitatīvās un kvalitatīvās puses. Bērna otrais dzīves gads ir nozīmīgs bērna runas attīstībā. Šajā laika periodā bērns ievērojami pilnveidojas runas izpratnē, un, pats galvenais, viņam parādās patstāvīga runa. Otrā bērna dzīves gada sākumā, galvenokārt, tiek pilnveidota izpratne par viņam vērsto pieaugušo valodu. Viņš ātri apgūst priekšmetu nosaukumus. Saikne starp priekšmetu un vārdu, kas to apzīmē, veidojas šāda vecuma bērnam ātri, bet tā var būt nenoturīga. Piemēram, ja labi pazīstamais priekšmets atrodas starp daudziem citiem, mazulis var kļūdīties, ja lūgtu viņam atnest šo priekšmetu (Алексеева, Яшина., 1999).

Bieži vien mūsdienās pedagogiskajā un psiholoģiskajā literatūrā ļoti detalizēti ir apraksts par pirmo bērnu dzīves gadu, un pēc tam no trim gadiem, bet bērns attīstās un periods no viena gada līdz trim gadiem arī ir ļoti nozīmīgs.

Agrīnā vecuma bērnu runas attīstības posmi var shematiski attēlot (sk. 2. attēls).

2. attēls. Agrīnā vecuma bērnu runas attīstības posmi

No 1 gada līdz 1 gadam 3 mēnešiem pārsvarā ir šļupstēšana (*ļaļaļa ...bababa... mamama*), kaut arī mazulis var atkārtot pieaugušā pateiktās zilbes vai vien zilbju vārdus, kurus jau prot izteikt ("*ba!*" – "*bah*", "*ja*" – *ja*); arī viegli atkārtu jaunas zilbes.

Apmēram šajā pašā laikā (dažreiz mazliet agrāk – no 10 mēnešu vecuma vai vēlāk – no 2 gadu vecuma) bērns, modulējot zilbes, var ne vienkārši spēlēties (šļupstēt), bet ielikt tajā noteiktu jēgu. Zilbe pieder kādam noteiktam vārdam. Šīs zilbes var apzīmēt, nevis vienkāršus vārdus, bet veselus jēdzienus: tie kalpo par paša priekšmeta, darbības ar to, vai

dotā priekšmeta īpašību apzīmējumu, kā arī tas nes vispārinātu jēdziena raksturu, ko izsaka ar zilbi, skaņa vai nedalīta skaņa atdarināšanā.

Piemēram: zilbē "pu" – var nozīmēt: "Maša ēd putru"; "Māte vāra putru"; "Putra ir pudelītē"; "Dod putru"; "Putra karsta"; "Lūk putra".

Skaņas "a", "ū-ū", "am-am" – var nozīmēt: "Sauc māti"; "Skaties"; "Lūdz mašīnu"; "Vilciens", "Es paēdu", "Sunītis".

Dažiem bērniem jau viena gada vecumā var saskaitīt 6-10 šādus vārdus, turklāt šajā pašā laikā pasīvā leksikā var saskaitīt apmēram 50-70 vārdus (pēc rietumu pētnieku novērojumiem). To var novērot pēc bērna reakcijas uz lūgumu atnest piemēra zābaciņus, ielikt bumbiņu kastē un tml. Gramatiskās izveides šajā vecumā vēl nav, nav ne īpašības, ne atrašanās vietas, ne izrunas, ne runas kalpošanas daļas

Galvenais runas nesējs šajā laikā nav vārds, bet gan intonācija un ritms. Izprast bērns var tikai situācijā, kurā vai kuras sakarībā notiek viņa saskarsme ar pieaugušo. (Борисенко, Лукина, 2005).

No 1 gada 3 mēnešiem līdz 1 gadam 6 mēnešiem bērns turpina iepazīt apkārtējo pasauli. Bērns jau var atbildēt uz vienkāršu jautājumu, piemēram, "Kur ir tava automašīna?", ar žestu vai darbību. Arī palielinās vārdu skaits, kas tiek vieglāk izrunājami (maksimums – 58 vārdi, minimums – 3 vārdi), šļupstēšana krasi samazinās.

Daži autori uzskata, ka dažādi bērni uzvedas dažādi un atsevišķi skaņas kompleksi saglabājas arī tad, kad jau sāk izmantot apzinātus vārdus. Turklāt šļupstēšana šajā laikā iegūst kvalitatīvi citu raksturu. Tajā it kā tiek izrunātas nākamo vārdu skaņu kontūras. Bieži vien bērns runā "savā valodā" – izrunā daudzas zilbes un to savienojumus, kas atgādina vārdus. Bieži vien šāda rotaļa ar zilbēm atgādina pieaugušu cilvēku runu pēc ritma un intonācijas.

Bērns pauž vēlmi ar žestu un valodas palīdzību, izmantot pats "savu valodu" lai izpaustu visdažādākos pārdzīvojumus. Šajā laikā arī veidojas verbālā atmiņa

Visbiežāk vārdu krājuma veidošanās sākas bērna pirmā dzīves gada beigās, pēc zināmas dzīves pieredzes uzkrāšanās. Pirmo vārdu parādīšanās sakrīt ar pirmo teikumu veidošanas sākumu. Amorfs vārds – tas ir pirmais teikums bērna dzīvē.

No 1 gada 6 mēnešiem līdz 1 gadam 8 mēnešiem. Mazulis atkārto divu zilbju vārdus, kas sastāv no vienādām zilbēm ar uzsvāru uz pirmo zilbi, kā arī no dažādām zilbēm
Piemēram: "Ma - ma"; "Pa - pa", "La - la"; "La - ba", "Ka - ti".

Dažiem bērniem šajā periodā ir novērojama vārda ritma - intonācijas struktūras pārsvars pār tā skaņas noformējumu (“ti-tī-ti” – “biskvīti” “ti-ti-tī”- “ķieģeļi”) (Борисенко, Лукина, 2005).

Bērna patstāvīga runa šajā periodā – tā vēl nav īsta runa ne pēc savas nozīmes, ne pēc savas funkcijas. Bērnam vēl nav īstas vajadzības sarunāties ar pieaugušo; Šāds runas veids psiholoģiskajā literatūrā nosaukts par “autonomu”, jo tajā netiek izmantota apkārtējo cilvēku izveidojusies valodas sistēma.

Apkārtējo izpratnes līmenis ir pietiekami augsts, jebkurā gadījumā bērns jau var saprast runu, kas attiecas uz visu viņa mazo dzīves uztveres loku. Tiek atzīmēta prasme apkopot priekšmetus pēc to būtiskajām pazīmēm; mazulis saprot vienkāršu stāstu pēc sižeta attēla, atbild uz pieaugušā jautājumiem.

Tādā, runas izpratne apsteidz aktīvo runu gan pēc vārdu skaita, gan pēc tās funkcijas: Vārdu saprašana jau kalpo galvenajiem saziņas mērķiem, bet aktīvas runas - vēl nav. Tieši šajā runas attīstības posmā attīstās bērna pamatspējas: artikulācija, runas izpratne un uzmanība, skaņas atdarināšanā, runas atmiņa, fonētiskā dzirde.

No 1 gada 8 mēnešiem līdz 2 gadiem. Bērna izdomātie vārdi tiek aizvietoti ar valodai raksturīgiem vārdiem. Daži bērni jau pasaka teikumus, kuri sastāv no 2-3 vārdiem – akcentētiem, vārdiem vai amorfiem vārdiem.

Piemēram: “Ki – ti pu” (Kisai – putru), “Ta – ta gu-t” (Gribu gulēt).

Bērns apzīmē arī ar vārdiem savas darbības. Bērna patstāvīgā runa šajā periodā – tā vēl nav īsta runa ne pēc savas nozīmes, ne pēc savas funkcijas. Bērnam vēl nav īstas vajadzības sarunāties ar pieaugušo; Šāds runas veids psiholoģiskajā literatūrā nosaukts par “autonomu”, jo tajā netiek izmantota apkārtējo cilvēku izveidojusies valodas sistēma.

Dažiem bērniem sāk parādīties jau pilni vārdi. Trīs zilbju vārdos vēl joprojām tiek izlaista zilbes, visbiežāk pirms uzsvara (“ko-žu” — iekožu). Veidojas prasme atdarināt pieaugušo izteiktos vārdus.

Pasīvā vārdu krājumā – vienkārša pieaugušā izstāstīta stāstījuma izpratne par pagājušiem notikumiem. 1 gada 9 mēnešu vecumā aktīvais vārdu krājums iekļauj: maksimums – 707 vārdus, minimums – 27 vārdus. Kopumā pieauguša runas izpratne joprojām ievērojami pārspēj izrunas iespējas (Борисенко, Лукина, 2005).

No 2 gadiem līdz 3 gadiem Bērni sāk apgūt spēju runāt sarežģītiem teikumiem, kas ietver lietvārdu un darbības vārdu. Bērns sāk uzdot vienkāršu jautājumu “Kas?”, “Kur?” “Kāpēc?”, “Kad?”. Bērns var runāt arī pats ar sevi un par klāt neesošām lietām. Savā valodā sāk lietot vietniekvārdus “es”, “tu”, “man”, “pats”, vai “pati”.

Šajā posmā intensīvi attīstās aktīvais vārdu krājums. Vārda pārceļšana no pasīvas leksikas uz aktīvo leksiku ir atkarīga no vārdu veidojošās skaņas izrunas pieejamības; no dotā vārda lietošanas biežuma; no nepieciešamības lietot šo vārdu. Aktīvais vārdu krājums sastāda maksimums — 1509 vārdus, minimums — 171, vidēji, vairāk kā – 300 vārdus. Bērns sāk apgūst gramatiskās formas pamatu un sintaktiskās konstrukcijas (Борисенко, Лукина, 2005).

Пēc A.N. Gvozdeva atzīmēm, ka pats intensīvākais vārdu apguves process ir – no 2 līdz 5 gadiem. Tā ka agrīnā vecuma bērnam strauji pieaug pasīvs un aktīvs vārdu krājums, tiek veidota gramatiska runa un valoda. Jā bērna vārdu krājums nav liels, un viņš nevar atrast vajadzīgo vārdu, bērns to izdomā pats. Bērns rotaļājas ar vārdiem kā ar klucīšiem, veidojot ļoti dažādas dīvainas konstrukcijas. Bērns, novērojot reālās pieaugušā attiecības, pēc tam atkārtojot tās savā valodā, izdara konkrētus secinājumus un apkopojumus, bet pēc tam intuitīvi pakļauj savu runu šiem noteikumiem Šajā periodā bērniem arī veidojas aprakstošā runa. Tās veidošana un attīstība ir saistīta ar bērna sazināšanās loku paplašināšanu (Гвоздев, 2007).

Savos pētījumos V.V. Gegbova atzīmēja ka pamat sasniegumi agrīnā vecumā bērniem ir:

1. Runas izpratne. Bērns var saprast vienkāršu pieaugušā runas jēgu par kādiem notikumiem vai parādībām.
2. Atdarināšanā. Viegli atskaņo, atdarina dzirdēto dzeju, dziesmiņu.
3. Aktīvu vārdu krājuma veidošana. Bērnu vārdnīca sastāv no lietvārdiem, īpašības vārdiem, darbības vārdiem.
4. Gramatiskā runas veidošana. Bērns runā ar sarežģītiem teikumiem, parādās palīgteikumi (gramatiski ne vienmēr ir pareizi) (Гербова 2011).

Tādā veidā, šim periodam ir liela nozīme bērna runas turpmākajā attīstībā. Nepareiza vai nepietiekama audzināšana šajā vecumā var izraisīt pedagoģisku atpalcību, šāda bērna runa ļoti atpaliks attīstībā, salīdzinājumā ar viņa vienaudža runu, kuru audzināšana noritējusi normālos apstākļos. Tādēļ bērna runas attīstībai ir jāpievērš ļoti nopietna uzmanība jau šajā periodā.

Tieši šajā posmā rodas un attīstās visas bērna galvenās spējas, uz kurām nākotnē tiks veidota viņa runa: saskarsmes vajadzības, artikulācija, uzmanība valodas izrunai, skaņu atdarināšanai un vārdiem, vārdu atcerēšanos, to brīvai, nepiespiestai izrunai. Pirmskolas vecuma bērna runa – visvienkāršākā, dabiskākā saskarsmes forma sāk attīstīties bērnam ar pirmajiem izrunātajiem vārdiem un sasniedzot septiņu gadu vecumu, tai jābūt

praktiski izveidotai. Turklāt runas aktivitātes paaugstināšana nav iespējama bez valodas un neverbālās komunikācijas līdzekļu apgūšanas.

1.3. Pieaugušā loma runas attīstībā

Daudzu zinātnieku, psihologu un pedagogu darbi un pētījumi, ir veltīti bērna un pieaugušā saskarsmes problēmai. Kā atzīmēts saziņa ar pieaugušo, ir neatņemama sastāvdaļa un neaizstājams nosacījums mazu bērnu runas attīstībai, kā arī viņu vispusīgai attīstībai.

Pēc A. G. Harčeva teiktā, pirmsskolas vecuma bērna ģimenē ir "visa viņa pasaule". Galvenā un vissvarīgākā loma mazu bērnu runas attīstībā ir vecākiem. Šajā periodā tiek izveidots viņa personīgais "Es". Bērns ir īpaši jutīgs pret visu.

Vecākiem bērns jāmīl tādu, kāds viņš ir. Bērns redz sevi ar apkārtējo un pieaugušo acīm, kas viņu audzina. Viņš mācās no tuva cilvēka darbībām. Piemēram, redzot tēva mīlestību un cieņu pret māti un otrādi. Bērns arī iemācās mīlēt, cienīt un novērtēt visu, kas viņu ieskauj (Захарова, 1999).

Pēc V.A. Kan-Kalika domām pieaugušais, mazam bērnam ir uzkrātās pieredzes, zināšanas, prasmju turētājs, un pieaugušais to var nodot tikai ar runu un valodu. Kā jau iepriekš norādīts darbā, mazi bērni, asimilējot savu dzimto valodu, apgūst vissvarīgāko verbālās saziņas veidu - mutvārdu runu (Кан -Калик,1995).

Saziņa ar pieaugušo paplašina bērna vispārējo skatu uz apkārtējo vidi un veicina garīgo veidošanas attīstību, kas ir nepieciešams, lai bērns veiksmīgi veiktu turpmākās darbības.

Pēc V.S. Muhina atzīmēm var izdalīt 4 galvenos saskarsmes veidus pieaugušā ar bērnu (sk.3.attēls).

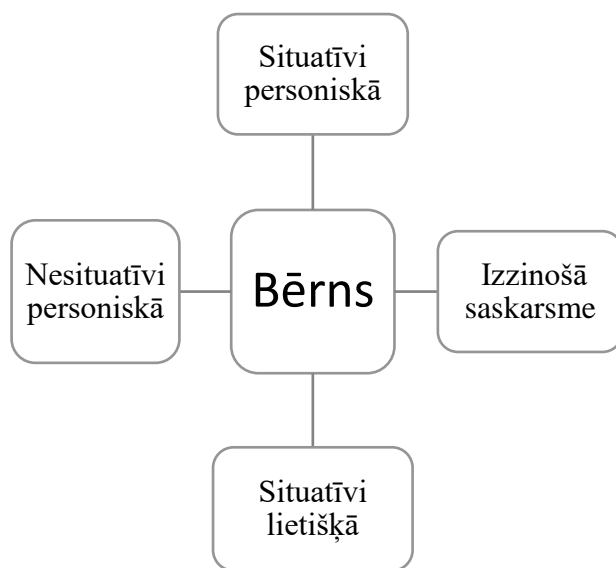
1. Situatīvi personiskā saskarsme raksturīga zīdaiņa vecumposmam (no dzimšanas līdz pus gadam). Šī saskarsmes veida būtība ir tiešie emocionālie kontakti ar pieaugušajiem – pirmkārt ar vecākiem. Tā kā šajā vecuma posmā bērnam attīstās un veidojas redzes, dzirdes koncentrēšanās, kā arī attīstās uztvere un uzmanība, bērna sajūtas ir neatdalāmas no emocijām. Māte ar savu mīlestību pozitīvi ietekmē uz bērnam attīstību un interesi par apkārtējo vidi. Emocionālās saites bērniem ar pieaugušajiem vispirms parādās neilgi pēc piedzimšanas un pēc 2 mēnešiem kļūst par sarežģītu darbību, kurā galvenais saturs un būtība ir partneru apmaiņa ar savstarpējas baudas un intereses izpausmēm.

Šajā posmā bērnu galvenokārt interesē tieši pieaugušā personība, bet priekšmeti un pārējā apkārtnē pagaidām paliek otrajā plānā.

Pieaugušā uzmanības un laipnības nepieciešamība. Tas ir pietiekams nosacījums bērna labsajūtai pirmajos sešos dzīves mēnešos.

2.Situatīvi lietišķā saskarsme (no pusgada līdz vienam gadam). Arī kā iepriekšējā posmā bērnam ir nepieciešami emocionālie kontakti. Drīzāk tas pat pieaug, jo bērna un pieaugušā noskaņojums vienam pret otru tagad arī ietver novērtējumu par praktisko iemaņu un prasmēm.

Attīstās kustība, obligāts nosacījums lai bērns apgūtu dažādas manipulācijas ar priekšmetiem. Parāda attiecinošas darbības, funkcionālas darbības. Rodas vajadzība pēc sadarbības ar pieaugušo. Šī sadarbība izpaužas kā kopējās pieaugušā cilvēka sadarbības, vai līdzdalības rotaļās ar priekšmetiem.

3. attēls. Saskarsmes veidi pieaugušajam ar bērnu

3. Izzinošā saskarsme (no 1 gada līdz 2 gadiem). Saskarsmes veids saistīts ar bērna gribēšanu iepazīt visu apkārtējo vidi. Ar šī saskarsmes veidi pieaugušais palīdz bērnam izpētīt priekšmetus, dabas objektus un parādības, cilvēku attiecības.

4.Nesituatīvi personiskās saskarsmes veids (no 2 gadiem līdz 3 gadiem). Šis saskarsmes veida raksturīgākā un nozīmīgākā pieaugušā loma ir - sapratne un ieinteresētība par bērna pasauli no pieaugušā puses. Nepieciešamība pēc pieaugušā savstarpējas sapratnes un jūtīguma, uz tās pamatnes rodas saistība ar bērna interesi par cilvēku attiecība pasauli, un

tas nosaka, ka bērni pārzina viņu attiecības noteikumus un normas. Tas ļaus mazulim tos izmantot kā ceļvedi viņu darbībā (Kalvāns, 2018).

Tā kā runas aktivitāte šajā vecuma posmā ļoti strauji pieaug, tad paplašinās bērna saskarsmes loks – bērns ar runas palīdzību spēj veidot saskarsmi ar citiem bērniem. Saskarsme ar pieaugušajiem un vienaudžiem atšķiras. Kontaktējoties ar pieaugušajiem, bērns uzdod jautājumus un atbild uz pieaugušā jautājumiem. Saskarsmē ar vienaudžiem bērns neiedziļinās otra bērna teiktajā, tāpēc šādi dialogi ir nabadzīgi, un bērni ne vienmēr atbild viens otram.

Vajag atzīmēt, ka pieaugušā komunikācija ar bērnu ir neatņemams pedagoģiskās darbības elements; bez saziņas nav iespējams sasniegt apmācības un izglītības mērķus. Izglītības procesā zināšanu asimilācija un personības veidošanās notiek caur pedagoģisko komunikāciju, tā ir starp personu mijiedarbība starp pedagogu un bērnu (Леонтьев, 1999).

Pedagoģiskā komunikācija tiek veikta dažādās formās, un tā ir atkarīga, galvenokārt, no pedagoga individuālajām īpašībām un no viņa redzējuma par savu lomu šajā procesā.

Tajā pašā laikā bērns šajā vecumā aktivizē savu verbālo saziņu, pastāvīgi atsaucoties uz pieaugušo. Bērns uzdod viņam jautājumus, mēģina saprast atbildes. Komunikācija ar pieaugušo agrīnā bērnībā sastāv no bērna pastāvīgas aicināšanas pēc palīdzības un pretošanās pieaugušā aicinājumiem.

Bērns pats atklāj, ka ir savas gribas avots, un sāk pārbaudīt savu gribu, sazinoties ar saviem tuvu cilvēkiem, ar pieaugušajiem un vienaudžiem.

Visi šie sociālās aktivitātes veidi nodarbina bērnu pietiekami dziļi un ir nozīmīgi viņam, taču nevajadzētu aizmirst, ka tomēr viņš laika lielāko daļu pavada priekšmetu aktivitātēs, pētot priekšmetu pasauli un apgūstot instrumentālās un salīdzinošas darbības (Абрамова, 2012).

Personas klātbūtnē, pret kuru bērns izjūt uzticēšanos un pieķeršanos, bērns jūtas brīvāk, brīvi orientējas apkārtējā pasaulē, māc laicīgi pārslēgt uzmanību no vienas situācijas elementiem uz citiem un tāpēc ātrāk savieno priekšmeta veidu un tā nosaukumu tā, kā to prasa pieaugušā cilvēka izvirzītais uzdevums.

Šā pieņēmuma pamatojumu var iegūt it īpaši vienā no Mečerjakova S.J. darbiem, kura savos eksperimentos parādīja, ka tuvu pieaugušā cilvēka klātbūtnē bērni pirmā dzīves gada beigās aktīvāk pēta situāciju, nekā viens pats vai sev nepazīstamas personas sabiedrībā, pie kuras viņi neizjūt piesaisti (Мещерякова, Авдеева, 1991).

Tieši agrā bērnībā bērns apgūst paņēmienu, kā piesaistīt un noturēt pieaugušo uzmanību. Šīs metodes parasti ir sociāli paņēmienu. Bērns zina, kā labāk reaģēt uz pieaugušo reakcijām, un nekavējoties izlabo neveiksmīgās kļūdas.

Bērns spēj izteikt pieķeršanās jūtas un simpātiju; viņš prot arī paust neapmierinātības sajūtu un piedāvāt kādu izeju no nepatīkamas situācijas.

Būdams pietiekami pacietīgs savā vecumā un spējīgs gaidīt, bērns tomēr nevar izturēt spēcīgus pārbaudījumus, gaidot ievērojama pieaugušā cilvēka uzmanību, nevar pārdzīvot nepareizu attieksmi pret sevi (Мухина, 1999).

Bērnu runas attīstībā galvenā loma ir pieaugušajiem: audzinātājam - bērnudārzā, vecākiem un tuviniekiem - ģimenē. No pieaugušo runas kultūras, no tā, kā viņi runā ar bērnu, cik daudz uzmanības pievērš verbālai saziņai ar viņu, lielā mērā ir atkarīgi pirmsskolas vecuma bērna panākumi valodas apguvē.

Ir ļoti svarīgi, kā sazinās ar bērnu kopš viņa piedzimšanas. Vai šī komunikācija ir savstarpēja un labestīga, vai otrādi. Gadu gaitā nepieciešamība pēc komunikācijas pieaug arvien vairāk. Runa - tas ir saziņas veids, un, tāpat kā jebkura funkcija, tā tiek veidota tikai tad, ja tā ir pieprasīta: ja ir komunikācija, attīstās runa, ja bērns netiek uzklausīts, runa kļūst nevajadzīga un tās attīstība tiek kavēta.

1.4. Rotaļas ka runas attīstības līdzeklis

Pedagoģijā, spēles teorijas pamats, kā vissvarīgākais līdzeklis bērnu vispusīgā attīstībā, ir noteikuši tādi pētnieki zinātnieki kā E.A. Flerina, E.I. Tiheeva, E.A. Arkina. Vēlāk spēlei tika veltīti R.J. Lekhtman Abramovičs, F.I. Fradkinas, N.M. Aksarinas, A.P. Usovas, D.V. Mēndžerickas, R.I. Žukovskas, V.P. Zaloginas, T.A. Markovas un citu darbi.

Pētījumi liecina, ka spēlei piemīt fundamentālā nozīme bērnu attīstībā. Tikai izprotot spēles būtību visplašākajā nozīmē, var tuvoties sapratnei par tās ietekmes uz cilvēka likteni un, iespējams, arī uz cilvēku kopienu likteņi (Смирнова, Соколова 2013).

Rotaļdarbība ir īpašs, sabiedriski noteikts, kopīgu aktivitāšu veids, kurā bērni ne tikai kopā pieaugušos, bet arī ievieto sevi atbilstošās situācijās, mēģinot izprast un atveidot savu darbību kā pieaugušo, modelējot viņu attiecības.

F. Frēbels (1782-1852) rakstīja: “Rotaļa ir augstākā bērna attīstības pakāpe, cilvēka attīstībai šajā periodā. Rotaļa – pati tīrākā un pati garīgākā cilvēka izpausme šajā posmā. Rotaļa ir visas cilvēka dzīves prototips”. Bērns, kurš rotaļājas patstāvīgi, mierīgi, uzstājīgi, pat līdz fiziskam nogurumam, noteikti arī izaugs darbaspējīgs, mierīgs, uzstājīgs, pašizliedzīgs, kas iestāsies par svešu un pašu labumu” (Фребель, 2005)

Spēļu darbības apstākļos bērniem attīstās apkārtējās pasaules uztvere, tiek trenētas viņu novērošanas prasmes, pamodinās iztēle un nostiprinās atmiņa. Spēle liek bērniem domāt, tāpēc veicina runas attīstību (Сорокоумова, 2006).

Daudzi zinātnieki centās atbildēt uz samērā grūtu jautājumu, kāpēc bērni izjūt lielu prieku no savām rotaļām? Kādēļ bērnu rotaļas mainās kopā ar viņu vecumu? Aplūkosim raksturojumus, kādus bērnu rotaļām dod psihologi un pedagogi, balstoties uz izcilu pedagogu N.K.Krupskajas un A.S.Makarenko domām.

1. *Rotaļa* — savdabīga bērnu nodarbošanās, ar kuras palīdzību bērns aktīvi atspoguļo viņa apkārtējo dzīvi, un galvenokārt pieaugušo rīkošanos ar priekšmetiem, viņu darbu, sarunas un savstarpējās attiecības.

2. *Rotaļa ir bērnu iepazīšanās līdzeklis ar apkārtējo vidi*. Bērni novēro pieaugušā darbības, bet pēc tam pārnes redzēto savās rotaļās, veic dažādas darbības. Rotaļā tiek precizēti un izprasti bērna priekšstati, viņš daudz dziļāk iepazīst realitāti.

3. *Rotaļa ir līdzeklis*, ar kuru palīdzību bērns apgūst praktiskas iemaņas, kas veido pozitīvas rakstura īpašības. Bērnu rotaļās spilgti izpaužas cilvēku jūtas, kuru darbību bērns atspoguļo savā rotaļā: ārsta rūpes, mātes mīļums, mašīnista atbildība, mākslinieka prieks.

4. *Rotaļa ir radoša nodarbība*. Bērns nevis pasīvi un neapdomāti atkārto to ko redz sev apkārt: viņš atspoguļo dzīvi pēc saviem uzskatiem, kaut ko maina, kaut ko izdomā, kaut ko palaiž garām.

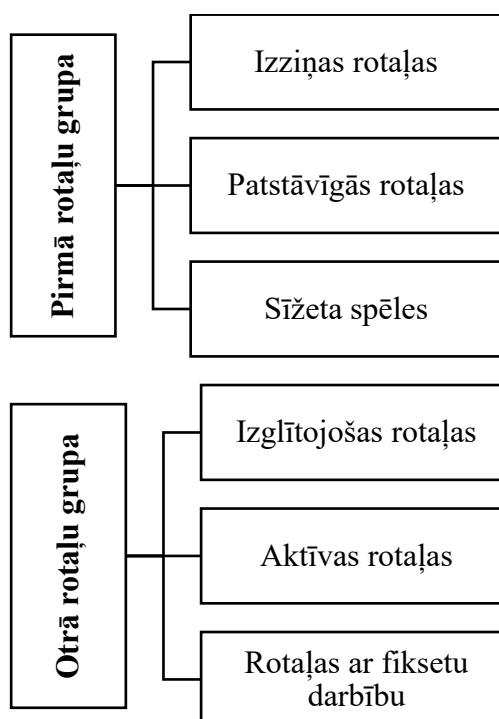
5. *Rotaļa kā darbība* ievērojami mainās, pirmkārt, bērna pārejai no mazuļa vecuma un kļūstot vecākam, kā arī iekļaujoties kolektīva dzīvē.

Līdz trīs gadu vecu bērnu spēlēm ir raksturīgas sekojošās īpatnības, kuras var uzskatīt par noteikta vecuma sasniegumiem. Jaunāko grupu bērni parasti rotaļājas atsevišķi, vienatnē. Ceturtajā dzīves gadā viņi reizēm apvienojas pa 2-3 cilvēkiem, lai gan, visdrīzāk, tā ir rotaļa blakus esot: katrs bērns rotaļājas pats par sevi, nerūpējoties par to, ko dara viņa biedrs (Гербова, 2008 -№1, 2, 3, 4).

Savās rotaļās agrīnā vecuma bērni atveido viņa priekšstatus par atsevišķām lietām, bet vēl tie viņiem nesasaistās vienotā pasaules uztveres ainā. Bērnu rotaļās spilgti izpaužas viņu uzmanības nestabilitāte, paaugstināta emocionālā uzbudināmība. Jaunākā pirmsskolas

vecuma bērnu gribasspēks vēl ir ļoti vājš, tāpēc viņi tik ātri un viegli maina savu rotaļu virzienu. Jebkurš sadzirdēts vārds, kaimiņa pavērsts skatiens, kurš rotaļājas ar citu rotaļlietu, pamudina viņu izmainīt savas rotaļas gaitu. Šeit īpaši spilgti saskatāma ievērojamā atdarināšanas loma, kāda raksturīga jaunākā vecuma bērniem.

Bērna attīstība rotaļā notiek, pirmkārt, uz tās satura virzienu daudzveidības rēķina. Ir rotaļas, kas tieši mērķētas uz fizisko (kustību), estētisko (muzikālo), garīgo (didaktiskas un sižeta) audzināšanu. Daudzas no tām tajā pašā laikā veicina tikumisko audzināšanu (sižetiskas lomas, rotaļu - dramatiskās, kustīgās u.c.). Visas rotaļas var apvienot divās lielās grupās, kuras atšķiras ar pieaugušā tiešas līdzdalības apjomu, kā arī ar dažādām bērnu aktivitātes formām (sk.4.attēls) (Гербова, 2008 -№1, 2, 3, 4).

4. attēls. Rotaļu grupas

Pirmā rotaļu grupa — izziņas rotaļas, patstāvīgās rotaļas, sižeta spēles. Tās ir rotaļas, kur pieaugušais piedalās netieši to sagatavošanā un norisē (sk.4. attēls).

Izziņas rotaļas. Bērnu aktivitāte (pie noteikuma, ka izveidojies noteikts spēļu darbību un prasmju līmenis) ir iniciatīvs, radošs raksturs - bērni spēj patstāvīgi uzstādīt rotaļas mērķi, attīstīt spēles ieceri un atrast vajadzīgos rotaļu uzdevumu risināšanas veidus. Izziņas

rotaļas vērstas uz: patstāvīgu rotaļlietu izpēti; to fizisko īpašību uzzināšanu; iespēju realizācija, dažādā veidā darboties ar tām.

Patstāvīgās rotaļās tiek veidoti apstākļi bērnu iniciatīvai, kas vienmēr liecina par noteiktu intelekta attīstības līmeni.

Sižeta spēles ir pamats rotaļu darbības veidošanai agrīnā un pirmsskolas vecuma bērniem. Arī īpaši vērtīgas ar savu attīstošo funkciju, kurai ir liela nozīme katra bērna vispārējā garīgā attīstībā. Sižetu spēlēs bērns ar pieaugušā palīdzību apgūst:

- priekšmetu rotaļlietu īpatnības (iepazīšanās rotaļas);
- darbību veidi ar tām (atspoguļojošās rotaļas);
- iegūst praktiskās darbības pieredzi un apzinās priekšmetu nozīmi (sižeta – atspoguļojošās rotaļas);
- atspoguļo cilvēku savstarpējo attiecību lomu (sižeta – lomu rotaļas);
- atspoguļo darba un savstarpējās attiecības (lomu spēles).

Otrā rotaļu grupa — šajā grupā ietilpst izglītojošās rotaļas, aktivitātes rotaļas, rotaļas ar fiksētu darbības programmu.

Izglītojošās rotaļas kurās pieaugušais, paziņojot bērnam spēles noteikumus vai paskaidrojot rotaļlietas konstrukciju, dod fiksētu rīcības programmu noteikta rezultāta sasniegšanai. Šajās rotaļās parasti tiek risināti konkrēti audzināšanas un apmācības uzdevumi; tie ir vērsti uz noteiktu programmas materiāla un noteikumu apgūšanu, kurus spēlētājiem jāievēro. Izglītojošās rotaļas, ir nozīmīgas pirmsskolas vecuma bērnu garīgās - estētiskās audzināšanas jomā.

Bērnu *aktivitātei rotaļu* apmācībā lielākoties ir reproduktīvs raksturs: bērni, risinot spēles uzdevumus ar šo rīcības programmu, tikai atveidos to īstenošanas veidus. Pamatojoties uz pieredzes un prasmju veidošanos, bērni var organizēt patstāvīgas rotaļas, kurās būs vairāk radošuma elementu.

Rotaļu grupā ar *fiksētu darbības programmu* ietilpst: kustīgās, didaktiskās, muzikālās, dramatiskās - rotaļas, rotaļas - izklaides.

- *Kustīgās rotaļas* veicina galveno kustību pilnveidošanu, tikumisko – gribas īpašību izstrādi, netieši ietekmē pirmsskolas vecuma bērnu garīgo un estētisko audzināšanu. Tās var būt sižeta un bez sižeta rotaļas.
- *Didaktiskās rotaļas* (ar rotaļlietām, didaktisko materiālu, verbālās, sižeta – didaktiskās, galda un drukātās spēles) pedagogi izmanto bērnu garīgās attīstības mērķiem. Tomēr šajās rotaļās bērni mācās saskaņot savas darbības, pakļauties spēles noteikumiem, regulēt savas vēlmes atkarībā no kopīgā mērķa.

- *Muzikālās rotaļas* var būt kordziedāšanas, sižeta un bezsižeta spēles, bieži vien apvieno sevī didaktisko un kustīgo rotaļu elementus. Tās ietekmē bērnu estētisko, fizisko un garīgo attīstību.
- *Dramatiskās rotaļas* – ietekmē bērnu runas un garīgo attīstību un ieaudzina viņos estētiskas jūtas.
- *Izklaides rotaļas* - paaugstina emocionāli pozitīvu tonusu, veicina kustību attīstību, baro bērna prātu ar negaidītiem un spilgtiem iespaidiem.

Ir nepieciešams pateikt arī par tā saucamo ārpus rotaļu darbību, kuras norisei nav rotaļu formas. Tas var būt īpaši organizētas bērnu darbības sākuma formas, daži tēlotājas darbības veidi, iepazīšanās ar apkārtējo vidi pastaigas laikā, utt. (Миронова, 1989).

Rotaļa ir dinamiska tur, kur vadība ir virzīta uz pakāpenisku tās veidošanu, ņemot vērā tos faktorus, kuri nodrošina savlaicīgu spēles darbības attīstību visos vecuma posmos. Šeit ļoti svarīgi balstīties uz bērna personīgo pieredzi. Uz tā pamata veidotās rotaļas nodarbības iegūst īpašu emocionālu nokrāsu. Pretējā gadījumā rotaļas apmācības kļūst mehāniskas. Bērnu rotaļu nodarbību veidošanas posmi (Новиков, 2006).

Rotaļu nodarbības pirmais posms ir *iepazīšanās spēle*. Pēc motīva, ko bērnam uzdod pieaugušais ar rotaļlietas priekšmeta palīdzību, tā ir mācību - rotaļu nodarbība. Tās saturs sastāda manipulāciju darbības, ko veic priekšmeta apsekošanas procesā. Šī mazuļa darbība ļoti ātri maina savu saturu: apsekošana ir vērsta uz priekšmetu - rotaļlietas īpatnību atklāšanu un tāpēc pāraug orientētajās darbībās - operācijās.

Nākamajam spēles darbības posmam tiek dots nosaukums *atspoguļojošās spēles*, kurās atsevišķas priekšmetu – specifiskās operācijas pāriet darbību rangā, kas vērsta uz priekšmeta specifisku īpašību atklāšana un ar šī priekšmeta palīdzību, kāda konkrēta efekta sasniegšana. Tas ir agrīnās bērniecības spēles psiholoģiskā satura rādītāja kulminācijas moments. Tieši tas izveido nepieciešamo augsni, lai radītu bērnam atbilstošu priekšmeta darbību. Uz pirmā un otrā bērna dzīves gada robežas, rotaļu un priekšmetu darbības attīstība apvienojas un vienlaicīgi atdalās.

Tagad atšķirības sāk izpausties, un darbības veidos iestājas nākamais posms spēles attīstībā: tā kļūst *sižetiski - atspoguļojoša*. Mainās arī tā psiholoģiskais saturs: bērna rīcība, paliekot priekšmeta pastarpināti, imitē nosacītā formā priekšmeta izmantošanas mērķi. Tā pakāpeniski veidojas sižetiskas - lomu rotaļas iedīgļi. Šajā rotaļu attīstības posmā vārds un lieta apvienojas, bet lomu uzvedība kļūst par bērnu izprasto attiecību modeli cilvēku savstarpējās attiecībās. Iestājas pašu lomu rotaļu posms, kurā spēlētāji modelē viņiem pazīstamās darba un sabiedriskās cilvēku attiecības (Новиков, 2006).

Pedagogs rotaļu var ļoti veiksmīgi izmantot bērna gribasspēka vingrināšanai. Tā, atveidojot lidotāju vai ārstu, pārdevēju vai autovadītāju, bērns negribot ierobežo, savalda sevi ar savu izvēlēto lomu un šādā ceļā trenē savu gribasspēku.

Bērna psihes īpatnības pasaka priekšā tādu bērnu rotaļu vadību, kas nodrošina vislabākos apstākļus mazo bērnu attīstībai. Visi kompleksās rotaļas veidošanas vadības komponenti ir savstarpēji saistīti un vienlīdz svarīgi darbā ar agrīna vecuma bērniem.

Rotaļu iedarbība ietekmē uzvedības un visu psihisko procesu veidošanos - no pašiem elementārākajiem līdz sarežģītiem. Rotaļām ir milzīga nozīme bērna psihes un personības attīstībā, un tas ļauj uzskatīt, ka tieši šī nodarbošanās ir pati galvenā pirmskolas bērnu attīstībā.

Jāuzsver, ka auglīga sabiedriskās pieredzes apguve notiek tikai tad, ja bērns ir aktīvs viņa darbības procesā

2. METOŽU UN PAŅĒMIENU IZPĒTE, KAS VEICINA AGRĪNĀ VECUMA BĒRNU RUNAS SEKMĒŠANŪ ROTAĻĀS UN VINGRINĀJUMOS

2.1. Pētījuma metodoloģiskais pamatojums

Pētījuma plāns:

1. Izvēlēties un aprakstīt metodes;
2. Izvēlēties pētījuma bāzi – - pirmsskolas izglītības iestāde, bērnu grupa, bērnu vecums, bērnu skaits;
3. Izpētīt un noteikt pirmsskolas vecuma bērnu runas attīstības līmeni.
4. Izstrādāt rotaļas un vingrinājumu kompleksu, runas attīstībai bērniem ;
5. Pēc nodarbību kompleksa veikt atkārtotu pētījumu;
6. Apstrādāt iegūtos rezultātus un izdarīt secinājumus par paveikto darbu.

Pētījuma bāze:

Pētījuma bāze: pirmsskolas izglītības iestāde, pirmā jaunākā grupa (I posms), bērnu vecums no 2 gadiem līdz 3 gadiem, 19 bērni - 9 meitenes, 10 puikas.

Pētījuma daļā tika izmantotas sekojošās metodes:

1. Pedagoģiskā bērnu novērošana;
2. Pedagoģa praktiskā darbība.

Novērošana - savas vai apkārtējo runas snieguma ilgstoša vērošana un izvērtēšana. Valodas apguvē runas novērošana ļauj valodas lietotājam kontrolēt valodas producēšanas procesu, runas iedarbību uz klausītāju, labot pārteikšanos vai kļūdainus un neskaidrus izteikumus (Lingvodidaktikas terminu skaidrojošā vārdnīca, 2011).

Pedagoģiskā novērošana— ir organizētā analīze un mācību procesa novērtējums, bez iejaukšanās tā gaitā. Ar tās palīdzību pētnieks saņem konkrētus faktiskus datus. Tās mērķis ir mācību jautājumu procesa pētīšana (Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca, 2000).

Pētījums sastāv no 3 posmiem:

- 1) Diagnosticējošais posms (bērnu runas attīstības līmenis tika diagnosticēts, izmantojot izvēlētas metodes);
- 2) Eksperimentālais posms(mērķis ir attīstīt bērnam runas uztveres un izpratnes līmeni, izmantojot dažādas spēles tehnikas),
- 3) Kontroles posms (noteikt pētījuma rezultātus).

Diagnosticējošā pētījuma posma mērķis ir noteikt agrīnā bērnu vecuma runas attīstības līmeni.

Uzdevumi:

1. Diagnosticēšanas metodikas izvēle;
2. Diagnosticēšanas veikšana pēc izvēlētās metodikas;
3. Diagnosticēšanas rezultātu apstrāde.

Zemāk aprakstīto metožu veikšanai par pamatu agrīnā vecuma bērnu runas attīstības līmeņa noteikšanai tika ņemti sekojošie mērīšanas parametri:

- pieaugušā runas uztveres un izpratnes līmeņa noteikšana;
- bērnu aktīvās un pasīvās vārdu krājuma līmeņa noteikšana.

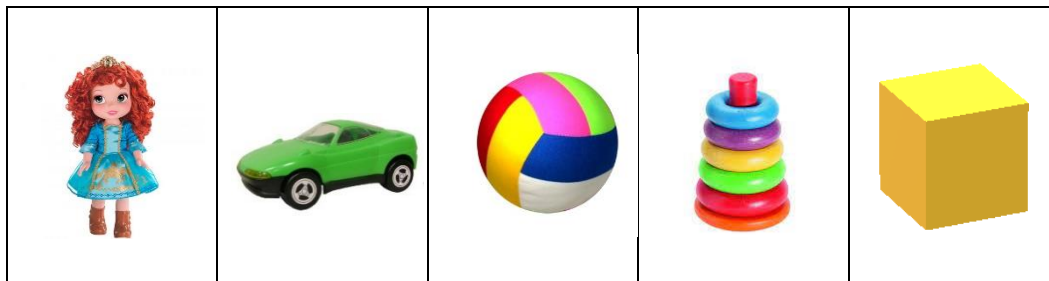
Agrīnā vecuma bērnu vārdu krājuma izveidošanas līmeņa noteikšanai tiek izmantota autoru O.S.Ušakovas, J.M.Struninas metode. Runas attīstības noteikšanas metodika sastāv no uzdevumiem, katram uzdevumam tiek piešķirti punkti. Atsevišķas prasmes veidošanās vispārējais līmenis tiek noteikts, summējot punktus par katru uzdevumu un izrēķinot vidējo aritmētisko.

Runas attīstības līmeņa noteikšanai diagnostiskie uzdevumi.

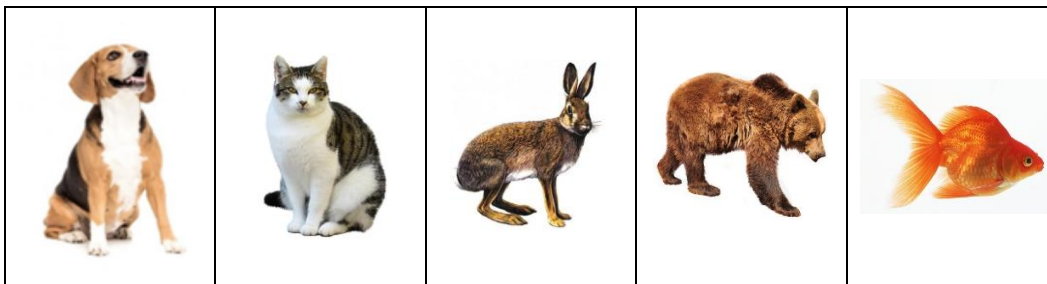
1. Diagnostiskais uzdevums. Mērķis: izpētīt spēju nosaukt priekšmetus ar lietvārdiem.

Nosaukt attēlā redzamo priekšmeta nosaukumu ar lietvārdu. Pedagoģs aicina bērnu nosaukt vārdus, kas apzīmē divas tematiskās grupas: rotaļlietas, dzīvnieki. Rāda bērnam kartiņas ar attēliem:

Rotaļlietas - lelle, bumba, mašīna, grāmatā, piramīda;

Dzīvnieki - suns, kaķis, zaķis, lācis, zivs.

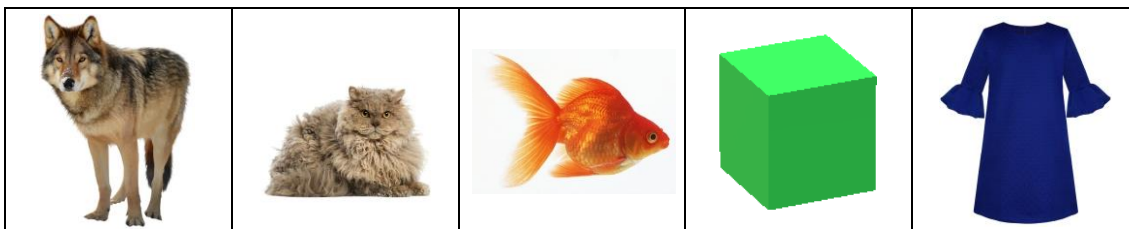
Pedagogs uzdod jautājumus: *Kas tas ir?* Darbs individuāli ar katru bērnu, vai grupa no 5 bērniem.

1. Bērns nosauc visus attēlus – 3 punkti;
2. Bērns nosauc 3-4 attēlus – 2 punkti.
3. Bērns nosauc 1-2 attēlus – 1 punkts.
4. Bērns nenosauc ne vienu attēlu – 0 punkti.

2. Diagnostiskais uzdevums. Mērķis: izpētīt spēju nosaukt priekšmeta īpašības ar īpašības vārdiem.

Noteikt attēlā redzamo priekšmetu īpašības un kvalitāti ar īpašības vārdiem. Pedagoģs rāda bērnam kartiņas ar dažādiem attēliem:

Lelle, suns, mašīna, kaķis, bumba, zaķis, vilks, lācis, klucis, kleita.

Uzdod jautājumus: *Kāds? Kāda?* Darbs individuāli ar katru bērnu.

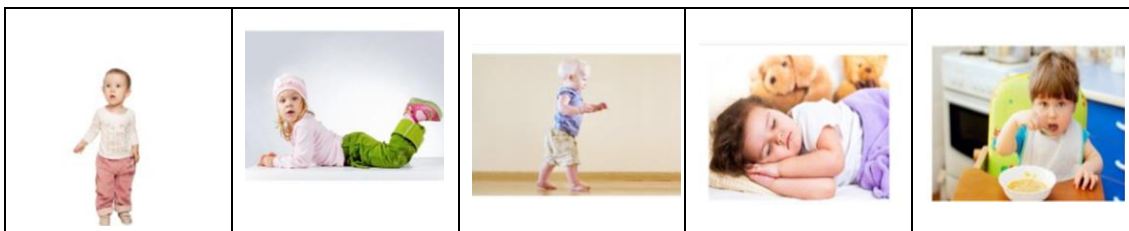
1. Bērns nosauc divus un vairāk īpašības vārdus – 3 punkti.
2. Bērns nosauc vienu īpašības vārdu - 2 punkti.

3. Bērns nenosauc īpašības vārdu, atkāрто lietvārdu - 1 punkts.

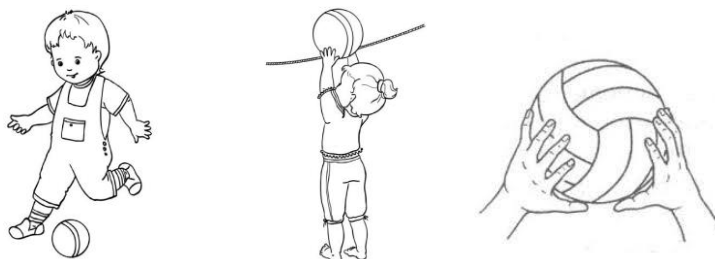
4. Bērns neko nevar nosaukt – 0 punkti.

3. Diagnostiskais uzdevums. Mērķis: Izpētīt spēju apzīmēt ar vārdu priekšmeta darbību. Noteikt darbības vārdus, kas saistīti ar piedāvātā priekšmeta kustību un stāvokli. Pedagoģs rāda bērnam kartītes, kurās ir attēlotas priekšmetu darbības:

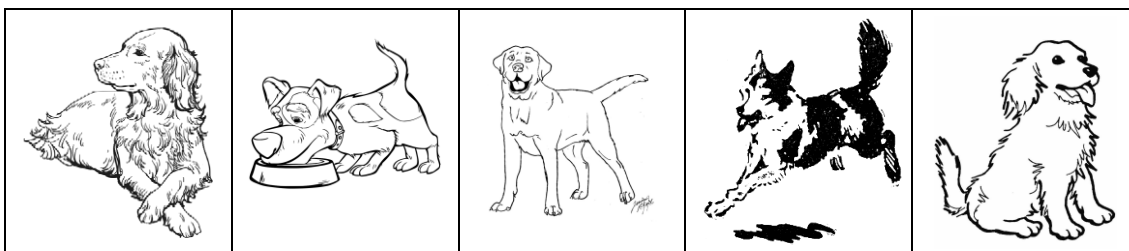
Meitene – ed, guļ, stāv, sēž, iet;

Bumba- ripina , met, ķer;

Suns – guļ, sēž, staigā, grauž, skrien;

Pedagoģs uzdod jautājumus: *Kas tas ir? Ko dara?* Darbs individuāli ar katru bērnu, vai grupa no 5 bērniem.

1. Bērns nosauc 3 darbības vārdus par konkrētu attēlu - 3 punkti.

2. Nosauc divus darbības vārdus par konkrētu attēlu - 2 punkti.

3. Nosauc vienu darbības vārdu vai nosauc kopā ar pedagoģa palīdzību - 1 punkts.

4. Bērns nevar nosaukt ne vienu darbības vārdu - 0 punkti.

4. Diagnostiskais darbs. Mērķis: izpētīt spēju izmantot runā vispārinošus vārdus. Konkrētas priekšmetu grupas vispārinošā vārda noteikšana.

Bērnām piedāvā priekšmetu grupas attēli. Pedagoģs aicina bērnu ar vienu vārdu nosaukt priekšmetu grupu. Darbs individuāli ar katru bērnu, vai grupa no 5 bērniem.

Apģērbs - svārki, kreklis, bikses, kleita.

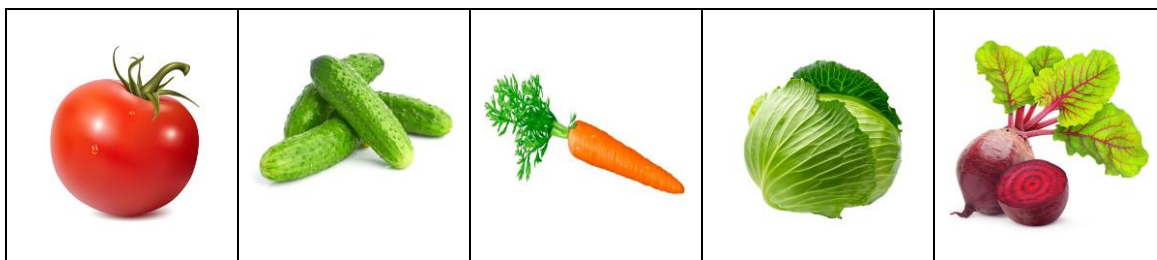
Dzīvnieki - suns, kaķis, zirgs, gov, cūka.

Rotallietas - lelle, mašīna, bumba, piramīda, kluči.

Dārzeņi - gurķis, tomāts, burkāns, kāposti, biete

Augļi – ābols, bumbieris, apelsāns, zemene, banāns.

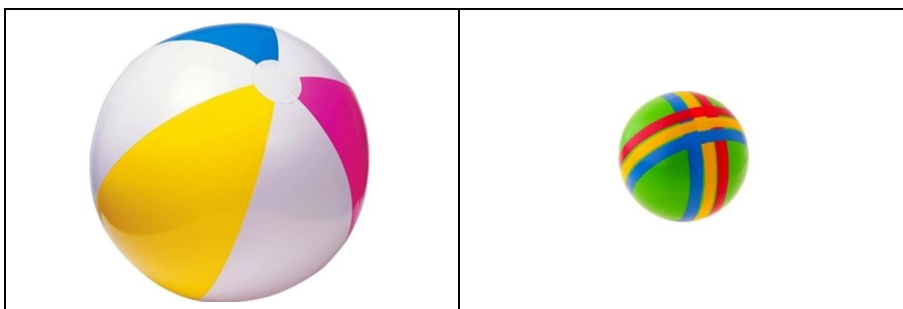

1. Bērns nosauc 4 - 5 vispārinošos vārdus, kas apzīmē konkrētu priekšmetu grupu-3-punkti.
2. Bērns nosauc 2-3 vispārinošos vārdus pēc attēlā redzamās priekšmetu grupas.- 2 punkti
3. Bērns nosauc priekšmetus lietvārdā, bet nenosauc vispārinošo vārdu - 1 punkts.
4. Bērns nevar pats nosaukt attēla redzamas priekšmetus – 0 punkti.

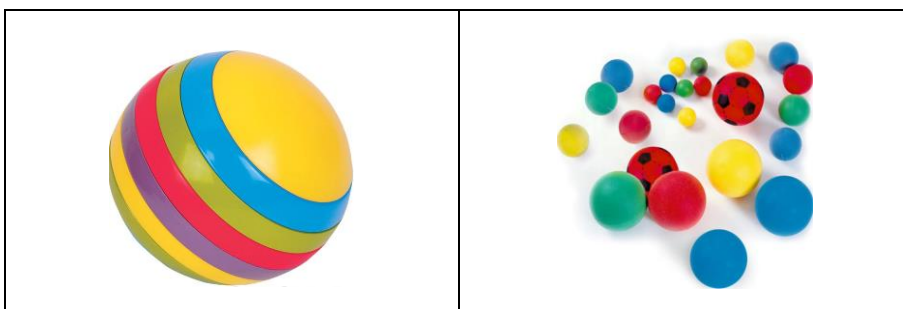
5. Diagnostiskais uzdevums. Mērķis: izpētīt spēju saprast un izmantot savā runā pretējās priekšmetu iezīmes.

Attēlā redzamo priekšmetu pāru pretējo īpatnību noteikšana. Bērnam tiek piedāvāti kartītes ar priekšmetu attēliem:

Liels – mazs (liela bumba - maza bumba);

Viens – daudz (viena bumba - daudz bumbas);

Pedagogs aicina bērnu sadalīt kartītes pēc īpašībām. Darbs individuāli ar katru bērnu, vai grupa no 5 bērniem.

1. Bērns sadala visas kartītes -3 punkti.
2. Bērns izdala tikai vienu priekšmetu grupu- 2 punkti.
3. Bērns sadala kartiņas ar pedagoga palīdzību - 1 punkts.
4. Bērns nevar izpildīt uzdevumu – 0 punkti.

6. Diagnostiskais uzdevums. Mērķis: noteikt pieaugušā runas uztveres un izpratni līmeni (pasīvais vārdu krājums) Materiāls: lelle un 4 bērniem labi zināmi priekšmeti (krūzīte, grabulis, suns un klucīši). Darbs ar visu grupu. Lai novērtētu uzdevumu panākumus, tika izmantota punktu sistēma.

1. situācija: Pārbaudīt, vai bērns atsaucas savā vārdā.

2. situācija: Lūgt bērnu parādīt noteikto priekšmetu.

3. situācija: Lūgt bērnu parādīt lelles ķermeņa vai sejas noteiktās daļas, pēc tam parādīt analogisku ķermeņa vai sejas daļu sev.

4. situācija: Lūgt bērnu iedot noteikto priekšmetu.

5. situācija: Piedāvāt bērnam veikt noteiktu darbību ar priekšmetu

Uzdevuma formulējumu atkārtot dažās reizēs. Visi dati tiek ierakstīti tabulā, kur tika atzīmēts uzdevuma formulējums, ka bērns izpilda uzdevumu:

1. Bērns saprot un izpilda uzdevumu - 3 punkti;
2. Bērns saprot uzdevumu bet ar pedagoga palīdzību izpildot uzdevumu - 2 punkti;
3. Bērns saprot un izpilda uzdevumu kopā ar pedagoga palīdzību - 1 punkts.
4. Bērns ne saprot un neizpilda uzdevumu – 0 punkti.

Runas attīstības līmenis agrīnā vecuma bērniem:

Augsts līmēns.is: (augsts vērtējums ir no 2,5 līdz 3 punktiem).

Bērns saprot pieaugušā runu. Nosauc vairāk īpašības vārdus. Bērns spēj nosaukt savu vārdu, priekšmeta nosaukumu, priekšmetu darbību, saprot īpašības un palīgvārdus nozīmi. Bērns nosauc vispārinošo vārdu, kas apzīmē noteiktas grupas priekšmetus. Saprot jautājumus nozīmi. Spēj atbildēt uz jautājumiem: “Kas tas ir?”, “Ko dara?”, “Ko var ar to darīt?”, ar sarežģītiem 3 - 5 vārdu teikumiem. Izrunāt vārdus ar atšķirīgu skaņu. Izmanto dažādas intonācijas.

Vidējais līmēns.is (vidējais vērtējums ir no 1,5 līdz 2,4 punktiem).

Bērns nosauc savu vārdu. Bērns var nosaukt dažus priekšmetus no visiem piedāvātiem priekšmetiem. Pārsvarā savā runā bērns lieto atvieglotus vārdus, teikumi sastāv no 2 – 3 parastiem vārdiem. Labi atdarina vārdus pēc pieauguša. Var izrunāt vārdus ar atšķirīgu skaņu, pēc pieauguša pieprasījumā. Izmanto dažādas intonācijas. Nosauc priekšmeta vienu īpašību no vairākiem. Var nosaukt priekšmetam darbības vārdus. Uz jautājumiem atbild ar vienu vai diviem vārdiem. Saprot jautājumu nozīmi. Bērns var atbildēt uz jautājumiem: “Kas tas ir?”, “Ko dara?”, “Ko var ar to darīt?”,

Zems līmenis: (zems vērtējums ir no 0 līdz 1,4 punktiem).

Pats ne runa. Dažreiz atkārto vārdus pēc pieauguša. Dominē neverbāli sazinās līdzekli. Neatšķir priekšmetus pēc formas un lieluma. Izprot un izpilda tikai iepriekš apgūtos darbības Bērns izpilda tikai vienkāršas pieauguša instrukcijas.

2.2. Bērnu runas attīstības raksturojums pētījuma sākumā

Pētījums tika veikts pirmā jaunākā grupā (I posms), bērnu vecums ir no 2 gadiem līdz 3 gadiem. Pētījumā piedalījās 19 bērni.

Ar bērniem tika izveidots pozitīvi emocionāls kontakts. Bērni labprāt atbildēja uz jautājumiem. Tika uzdoti interesanti uzdevumi, pozitīvi noskaņota forma. Bērni par pareizās atbildes sniegšanu saņēma atzinību un atbalstu; ja bērns netika galā ar uzdevumu, tas bērnam netika teikts. Bērnu runas apguves līmenis pētījumā sakuma ir norādīts 1.tabula.

1. tabulā. Bērnu runas līmenis pētījumā sakuma

Nr.	Bērna vārds	Vecums	Runas attīstības līmenis pētījumā sakuma.
1.	Marija	2.g.6. mēn.	Zems runas attīstības līmenis. Atsauca uz savu vārdu pēc dažam atkārtošanas reizēm. Pati nerunā, bet atdarina pēc pieauguša. Uzdevumus saprot un izpilda ar pedagoga palīdzību. Izmanto neverbāli saziņas līdzekli.
2.	Anna	2.g.8. mēn.	Vidējais runas attīstības līmenis. Runa pati. Savā runā izmanto 2 -3 vārdu teikumus. Atsauca uz savu vārdu. Saprot pieauguša runu. Saprot īpašības un darbības

			vārdu nozīmi. Lieto vārdus: <i>es, mans</i> . Izprot vārdu nozīmi : <i>uz, zem</i>
3.	Erika	2.g.6.mēn.	Vidējais runas attīstības līmenis. Atsaucas uz savu vārdu , saprot pieaugušā runu. Runa pati. Atpazīst un var nosaukt daļu no priekšmetiem savā tuvākajā apkārtnē. Izprot vārdu nozīmi : <i>uz, zem</i> Saprot īpašības un darbības vārdu nozīmi. Sava runa izmanto 2-3 vārdu teikumi. <i>Lieto vārdus: es, mans.</i>
4.	Katrina	2.g.7. mēn	Vidējais runas attīstības līmenis. Atsaucas uz savu vārdu, saprot pieaugušā runu. Atpazīst, bet nosaukt daļu no priekšmetiem savā tuvākajā apkārtnē var ar pedagoga palīdzību. Atsaucas uz savu vārdu , saprot pieaugušā runu. Izprot vārdu nozīmi : <i>uz, zem. Lieto vārdus: es, mans.</i>
5.	Adelīna	2.g.5. mēn	Vidējais runas attīstības līmenis. Atsaucas uz savu vārdu , saprot pieaugušā runu. Izprot vārdus: <i>uz, zem</i> . Sava runa <i>lieto vārdus: es, mans</i> . Saprot īpašības un darbības vārdu nozīmi. Izprot vārdu nozīmi : <i>uz, zem</i> .
6.	Erna	2.g.5. mēn	Vidējais runas attīstības līmenis. Runā ir 1 vārda teikumi. Atsaucas uz savu vārdu , saprot pieaugušā runu. Saprot īpašības un darbības vārdu nozīmi. Izprot vārdu nozīmi : <i>uz, zem</i> . Sava runa lieto vārdus: <i>es, mans</i> .
7.	Līviņa	2.g.10. mēn	Vidējais runas attīstības līmenis. Atsaucas uz savu vārdu , saprot pieaugušā runu. Runā ir 1-2 vārda teikumi. Atpazīst un var nosaukt daļu no priekšmetiem savā tuvākajā apkārtnē. Saprot īpašības un darbības vārdu nozīmi. Izprot vārdu nozīmi : <i>uz, zem</i> .
8.	Nika	2.g.5. mēn.	Vidējais runas attīstības līmenis. Atsaucas uz savu vārdu , saprot pieaugušā runu. . Runa ir 1 vārda teikumi. Atpazīst un var nosaukt daļu no priekšmetiem savā tuvākajā apkārtnē. Izprot vārdu nozīmi : <i>uz, zem</i> .
9.	Dmitrijs	2.g.6. mēn.	Vidējais runas attīstības līmenis. Atpazīst un var nosaukt daļu no priekšmetiem savā tuvākajā apkārtnē.

			Saprot īpašības un darbības vārdu nozīmi. Savā runā lieto vārdus: <i>es, mans</i> . Izprot vārdu nozīmi : <i>uz, zem</i> .
10.	Gunārs	2. g.7. mēn.	Vidējais runas attīstības līmenis. Atpazīst un var nosaukt daļu no priekšmetiem savā tuvākajā apkārtnē. Saprot īpašības un darbības vārdu nozīmi. Izprot vārdu nozīmi : <i>uz, zem</i> . Savā runā lieto vārdus: <i>es, mans</i> .
11.	Ričards	2.g.8. mēn.	Vidējais runas attīstības līmenis. Atsaucas uz savu vārdu , saprot pieaugušā runu. Saprot īpašības un darbības vārdu nozīmi. Atpazīst un var nosaukt daļu no priekšmetiem savā tuvākajā apkārtnē. Savā runā lieto vārdus: <i>es, mans</i> . Izprot vārdu nozīmi : <i>uz, zem</i> . Runa ir 2-3vārda teikumi.
12.	Oliver	2.g.10. mēn.	Vidējais runas attīstības līmenis. Atsaucas uz savu vārdu. Atpazīst un var nosaukt daļu no priekšmetiem savā tuvākajā apkārtnē kopa ar pedagogu. Saprot īpašības un darbības vārdu nozīmi. Izprot vārdu nozīmi : <i>uz, zem</i> . Savā runā lieto vārdus: <i>es, mans</i> .
13.	Jānis	2.g.10. mēn.	Vidējais runas attīstības līmenis. Atpazīst daļu no priekšmetiem savā tuvākajā apkārtnē, bet pats nevar nosaukt. Izprot vārdu nozīmi : <i>uz, zem</i> .
14.	Damirs	2.g.5. mēn.	Zems runas attīstības līmenis. Pats nerunā. Nesaprot vienkāršus pedagoga norādījumus. Izmanto neverbāli saziņas līdzekli. Atdarina tikai dažas skaņas. Atsaucas uz savu vārdu pēc vairākiem atkārtojumiem.
15.	Andrejs	2.g..	Zems runas attīstības līmenis. Atsaucas uz savu vārdu. Pats nerunā. Izmanto neverbāli saziņas līdzekli. Saprot vienkāršus norādījumus ar pedagoga palīdzību.
16.	Megija	2.g.2. mēn.	Zems runas attīstības līmenis. Runa "sava valoda". Atsaucas uz savu vārdu. Saprot vienkāršus norādījumus, ar pedagoga palīdzību.
17.	Henrijs	2.g.	Zems runas attīstības līmenis. Atsaucas uz savu vārdu. Saprot vienkāršus pedagoga norādījumus. Izprot vārdu nozīmi : <i>uz, zem</i>

18.	Roberts	2.g.6. mēn.	Vidējais runas attīstības līmenis. Atsaucas uz savu vārdu, saprot pieaugušā runu. Saprot īpašības un darbības vārdu nozīmi. Izprot vārdu nozīmi : <i>uz, zem</i> . Savā runā lieto vārdus: <i>es, mans</i> .
19.	Daniels	3.g.	Zems runas attīstības līmenis. Nerunā pats. Izmanto neverbāli saziņas līdzekli. Atsaucas uz savu vārdu. Nevar atkārtot priekšmeta nosaukumu pēc pedagoga runas. Atdarina tikai dažas skaņas. Saprot pieaugušā runu. Uzdevumus veica ar pedagoga palīdzību.

Diagnosticējošā pētījumā laikā tika atklāts, ka vislielākās grūtības bērniem bija nosaukt priekšmeta īpašības ar īpašības vārdiem, apzīmēt ar vārdu priekšmeta darbību, apzīmēt priekšmeta grupas ar vispārinošo vārdu.

Var atzīmēt ka vairuma bērnu runā nav izvērstas, aktīvais vārdu krājums sastāv no īpašības vārdiem, kas visbiežāk atkārtojas bērnu ikdienas dzīvē, darbības vārdi un īpašības vārdi ir retāk sastopami bērnu runā. Bērni izprot nozīmi *uz, zem*, bet Savā runā reti lieto. Gandrīz vis bērni Savā runā lieto vārdus: *es, mans*.

Izrunājot priekšmetu nosaukumus pēc attēliem, bērni pieļauj kļūdas, samazina vai atvieglo vārdu zilbes struktūru, aizvieto skaņas.

Diagnosticējot bija atklāts, ka 4 bērni (Daniels, Marija, Andrejs, Damirs) nerunā paši, tikai atdarina pēc pieaugušā dažas skaņas. Ar tiem bērniem diagnosticējošie uzdevumi tika veikti atsevišķi ar katru bērnu. Bērni arī nespēja parādīt redzamos priekšmetus attēlā, nespēja parādīt priekšmetus kas bija apzīmēti ar īpašības vārdiem, ar priekšmeta darbību; nesaprot priekšmeta grupas ar vispārinošo vārdu, pretējās priekšmetu iezīmes. Iniciatīva tiem bērniem ir vāja, bērnu rīcība ir vienveidīgā, dod priekšroku sekot un rīkoties pēc pieaugušā.

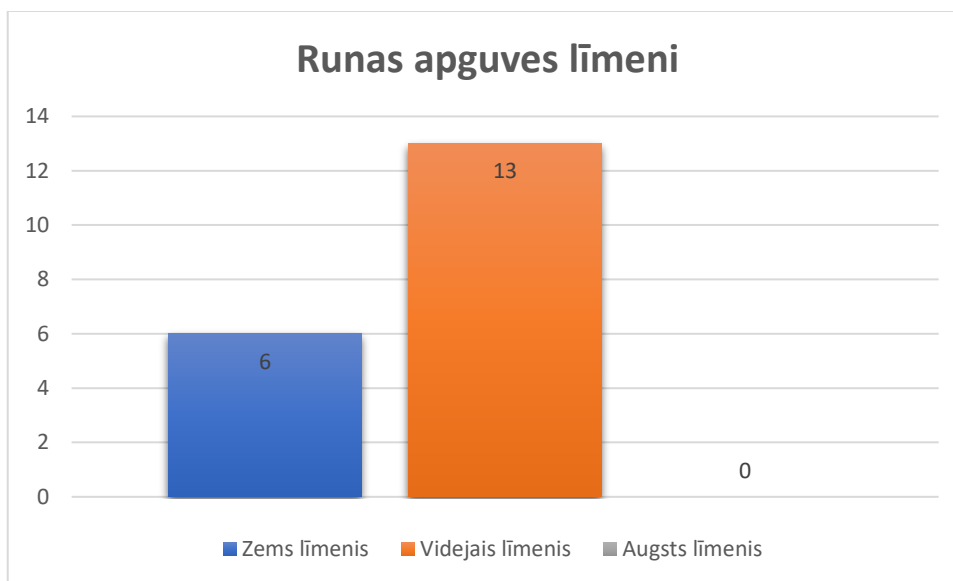
Visi novērošanas dati pēc diagnostiskas uzdevuma izpildījumā ierakstīti tabulā, kur tika atzīmēts uzdevuma formulējums, un ka bērns izpilda uzdevumu. Bērnu vārdi tabulā tika mainīti (sk.2.tabula).

Diagnostikas novērojuma dati par bērnu runas attīstību pētījuma sākumā.

2. tabula. Runas attīstības diagnosticējoša tabula agrīnā vecuma bērniem pētījuma sākumā

Nr.	Bērna vārds	Bērna vecums	1. Diagnostiskais uzdevums	2. Diagnostiskais uzdevums	3. Diagnostiskais uzdevums	4. Diagnostiskais uzdevums	5. Diagnostiskais uzdevums	6. Diagnostiskais uzdevums					Punktu skaits	Vidējais skaits	Līmenis
								1.situācija	2.situācija.	3.situācija.	4.situācija.	5.situācija.			
1.	Marija	2.g.6. mēn.	0	0	0	0	0	2	1	1	1	1	6	0,6	Z
2	Anna	2.g.8. mēn.	2	2	1	1	2	3	3	2	3	2	21	2,1	V
3..	Erika	2.g.6.mēn.	2	2	1	1	2	3	3	3	3	2	22	2,2	V
4.	Katrina	2.g.7. mēn.	2	1	1	1	1	3	2	2	2	2	17	1,7	V
5.	Adelīna	2.g.5. mēn.	2	1	1	1	2	3	2	2	2	2	18	1,8	V
6.	Erna	2.g.5. mēn.	2	1	1	1	1	3	2	2	2	2	17	1,7	V
7.	Līviņa	2.g.10. mēn.	2	2	2	1	2	3	2	2	2	2	20	2	V

8.	Nika	2.g.5. mēn.	2	1	1	1	2	3	2	2	2	2	18	1,8	V
9.	Dmitrijs	2.g.6. mēn.	2	2	2	2	1	3	2	2	2	2	20	2	V
10.	Gunārs	2. g.7. mēn.	2	1	2	1	1	3	2	2	2	2	18	1,8	V
11.	Ričards	2.g.8. mēn.	2	2	2	2	2	3	3	2	3	2	23	2,3	V
12.	Oliver	2.g.10. mēn.	2	1	1	1	1	3	2	2	2	2	17	1,7	V
13.	Jānis	2.g.10. mēn.	1	1	0	1	1	3	2	2	2	2	15	1,5	V
14.	Damirs	2.g.5. mēn.	0	0	0	0	0	1	1	1	1	1	5	0,5	Z
15.	Andrejs	2.g.	0	0	0	0	0	3	1	0	1	1	6	0,6	Z
16.	Marija	2.g.2. mēn.	1	1	1	1	1	3	1	1	2	2	14	1,4	Z
17.	Henrijs	2.g.	2	1	1	1	1	3	1	1	1	1	13	1,3	Z
18.	Roberts	2.g.6. mēn.	2	1	2	1	1	3	2	2	2	2	18	1,8	V
19.	Daniels	3.g.	0	0	0	0	0	3	1	1	1	1	7	0,7	Z

5. attēls. Diagnosticējamo rezultātu runas apguves līmeni, pētījuma sākumā

Diagnosticiskas rezultāti parādīja, kā no visiem bērniem ne vienam nav augsts runas attīstības līmenis (sk. 5.att). No 19 bērniem ir 6 bērni ar zemu runas attīstības līmeni (četriem no tiem ir vidējais radītājs mazāks par 1). Tiem bērniem bija manāmas grūtības izpildīt uzdevumus. Bērni neuzmanīgi klausījās viņiem adresētu runu. Aktīvais un pasīvais vārdu krājums ļoti mazs. Ir redzama runas attīstības kavēšana.

Pārējiem 13 bērniem ir vidējais runas attīstības līmenis. Šiem bērniem bija raksturīga aktivitāte saskarsmē, interese par darbībām, instrukciju izpratne ar vienu vai divu atkārtojumu. Izrada pietiekamu jutīgumu pret pieaugušā darbībām. Sarunas laikā bērni uz jautājumiem atbildēja ar 2 - 3 vārdu teikumiem, bet dažus uzdevumus bija grūti izpildīt bez pedagoga palīdzības. Visiem bērniem aktīvais vārdu krājums ir mazāks nekā pasīvais.

Cēloni runas attīstības kavēšanā var būt visdažādākais, tos var iedalīt uz iekšējiem un ārējiem. Attiecībā uz iekšējiem iemesliem var atzīmēt sekojošo: iedzimti faktori, sarežģītā grūtniecība un dzemdību periods, somatiskās slimības, dzirdes vai redzes traucējumi, bērna slēgtais raksturs, nevēlēšanās komunicēt, autisms vai autisma personības iezīmes, hiperaktivitāte. Pie ārējiem faktoriem var atzīmēt: slikta ekoloģija, garīga trauma, bērna runas apkārtne, emocionāli - pozitīvas vides trūkums, hiperaktivitāte

Komunicējot ar pieaugušo, bērna runu aizstāj žesti, un kustības. Nespēja runāt traucē bērnam. Viņš kļūst nesaprotams, pauž savu neapmierinātību ar kliegšanu un raudāšanu. Bieži vien apkārt tuvie cilvēki izdara lielu pakalpojumu bērnam, neļauj izvēlēties

pašam bērnam, vai vecāki arvien vairāk cenšas visu izdarīt bērna vietā. Tādējādi motivācija runāt vienkārši pazūd, jo visas vajadzības un vēlmes jau ir pilnībā apmierinātas.

Kopumā diagnosticējošā posma bija konstatētas agrīnā vecuma bērniem sekojošas runas attīstības problēmas:

- ir grūtības apzīmēt priekšmetu nosaukumu ar piemēroto īpašības vārdu;
- apzīmēt ar vārdu priekšmeta darbību;
- apzīmēt priekšmetus grupu ar vispārinošo vārdu.

Reizē ar runas attīstību attīstās domāšana, atmiņa, bērna iztēle. Šajā vecumā ir liela bērna tieksme uz atdarināšanu, kas ir labvēlīgs faktors aktīvas bērna runas attīstībai. Atkārtojot tūlīt pēc pieaugušā vārdus un frāzes, bērns ne tikai iegaumē tos; vingrinoties skaņu un vārdu pareizā noteikšanā, viņš nostiprina artikulācijas aparātu.

Nemot vērā to, ka vadoša aktivitātē agrīnā vecuma bērniem ir rotaļas un spēlē, spēļu darbība ir galvenā attīstoša agrīnā vecuma bērniem darbība. Spēles procesā bērni izzina sevi, apkārtējo pasauli, formējas cilvēku savstarpējo attiecību pamatjēdzieni. Lai bērnu runa attīstās ir vajadzīgas dažādas spēļu situācijas, kuras veido pieaugušais.

2.3. Bērnu runas attīstībā pētījumā apraksts apstrādē un rezultātu analizē

Pamatojoties uz paveikto pedagoģiskas un metodiskās literatūras analīzi, ka arī diagnosticējoša posma atklātās problēmas tika izvirzīts eksperimentāla posma mērķis: attīstīt bērnam runas, uztveres un izpratnes līmeni, izmantojot dažādas rotaļas, spēles un vingrinājumi.

Šim nolūkam tiek izvēlētas spēles un vingrinājumi runas attīstīšanai. Izvēlētam rotaļu, spēles un vingrinājumu kompleksam ir šādi virzieni:

1. Attīstīt pieaugušā runas uztveres un izpratni.
2. Attīstīt prasmi saprast un spēju nosaukt priekšmetus ar lietvārdiem.
3. Attīstīt prasmi saprast, nosaukt un nosaukt priekšmeta īpašības ar īpašības vārdiem.
4. Attīstīt prasmi un aktivizēt bērna runā izmantot vārdus, kas izsaka priekšmeta darbību, kustību - darbības vardi.

5. Attīstīt prasmi saprast un izmantot Savā runā pretējās priekšmetu iezīmes.

6. Attīstīt prasmi saprast un izmantot runā vispārinošos apzīmējumus.

Izvēlētās rotaļas ir parādītas 3.tabulā.

3. tabula. Izvēlētās rotaļas.

	Rotaļas	Uzdevumi	Rotaļas apraksts
<i>Runas attīstības rotaļas.</i>			
1.	“Mēs ceļam ”.	1.Saskaņot vārdus ar kustībām; 2.Aktivizēt īpašības vārdus; 3.Rosināt atbildēt uz jautājumiem;	<i>Rotaļas gaita:</i> Pedagogs jauta bērniem: -Vai māju celsim? -Celsim! -Kādu māju? -Lielu! Uzsakot vienkāršu dziesmu, bērni ir pietupušies, to dziedot, lēnām pieceļas, vienlaicīgi liekot vienu uz otras dūrītes savilktas rokas. “Mēs ceļam, ceļam, ceļam, Mēs ceļam, ceļam, ceļam” -Mājai pamats (<i>ar rokam velt pa grīdu iedomātu līniju</i>) -Mājai sienas! (<i>ar rokam gar saviem sāniem</i>) -Mājai jumts!(<i>rokas saliek virs galvas attēlojot jumtu</i>) -Mājai skurstenis!(<i>ar rokam paver “spraugu” jumta</i>) -Izlaižam dūmus!(<i>pffffff</i>) -Mājai logi!(<i>pirksti salikti divos aplīšos pie acīm</i>) -Mājai durvis ! (<i>izstieptas rokas uz priekšu</i>) -Veram vaļā! (<i>plaši paveram rokas</i>) -Veram ciet! (<i>rokas cieši sakrustojam</i>)
2.	“Metamais kauliņš”.	1. Sekmēt vārdu krājumu papildināšanu; 2. Nosaukt priekšmetus ar lietvārdiem; 3.Rosināt bērnus arī nosaukt īpašības vārdus;	Materiāls: Metamais mīksts kauliņš, priekšmeta kartītes (pēc tēmas). <i>Rotaļas gaita:</i> Uz metamā kauliņā tiek piestiprinātas priekšmeta kartītes (pēc tēmas). Bērni sasēžas

		4. Attīstīt izpratni un uztvere pieauguša runu;	aplī, pēc kārtas bērni met metamo kauliņu, un nosauc mēģina nosaukt redzamo priekšmetu, kurš uzkrītis.
3.	“Kā tevi sauc”	1. Pievērst uzmanību skaņu izrunai; 2. Iemācīt izpildīt vienkāršas, instrukcijas; 3. Vingrināties attiecināt savu vārdu uz sevi.	<i>Rotaļas gaita:</i> Lai bērns savu vārdu attiecinātu uz sevi un izprastu, ka katram bērnam ir savs vārds, pedagogs paņem rokā lelli vai kādu citu rotaļlietu (lācītis, zaķis, kaķis) un ierosina bērnus pasacīt tai savu vārdu. Piemēram: Lelle Anna pieiet pie katra bērna – sasveicinās un jauta “Kā tevi sauc?”
<i>Rotaļas, kas veido pareizo skaņas izrunu</i>			
4.	“Dzīvnieki pagalmā”	1. Attīstīt dzirdes uzmanību; 2. Sekmēt spēju atdarināt skaņas; 3. Attīstīt pareizo skaņas izrunu; 4. Attīstīt spēju skaļi un klusi izrunāt atsevišķas skaņas.	Rotaļu gailis, vistas, pīle, kaķis, suns, gov. <i>Rotaļas gaita:</i> pedagogs izteiksmīgi lasa dzejoli un parāda atbilstošās rotaļlietas. Kikaregu - kikaregu! (<i>parādīt rotaļlietu gailīti</i>) Es sargāju vistas. Ko-Ko-Ko! (<i>parādīt rotaļlietu vistu</i>) Ņau – ņau- ņau (<i>parādīt rotaļlietu kaķi</i>) Es baidu vistas! Vau- vau-vau! (<i>parādīt rotaļlietu suni</i>) Kas tur ir? Pek -pek-pek! (<i>parādīt pīle</i>) Rīt no rīta lietus list! Mū-mū-mū! (<i>parādīt rotaļlietu gotiņu</i>) Kas grib pienu? Izlasot dzejoli, pedagogs uzdod bērnam jautājumus: "Kā gov. mauj?", "Kā suns rej?", "Kā pīle pēkšķina?" utt.

5.	“Ko tu dzirdi”	<p>1. Attīstīt dzirdes uzmanību;</p> <p>2. Veicināt skaņas un runas atdarināšanas spēju;</p> <p>3. Sekmēt spēju izrunāt skaņu kombinācijas;</p> <p>4. Vingrināt balss spēku un runas tempu;</p>	<p>Materiāls: Liela lelle, gailis, kaķis, pīle, lācis, varde.</p> <p><i>Rotaļas gaita:</i> pedagogs pavada savu stāstu ar rotaļlietu varoņiem; skaidri izrunā skaņas un sagaida to atkārtojumu no bērna, atbildot uz jautājumiem par stāstu.</p> <p>Lelle dziedāja dziesmu La-La-La.</p> <p>Viņa dziedāja, dziedāja un pabeidza - Tagad tu, gailīt! - Kikaregu – Kikaregu! – turpina gailītis. - Tu kaķītī tagad ! - Ņau ņau, - kaķis turpina. - Tava kārta, pīle! - “Pek -pek -pek,” - pīle pēkšķina! - Un tagad tu, lācīt? - Rē-rē-rē, - lācis norūca. - Un tālāk, varde! - Kva - kva, - varde kvakšķina. Salda mūsu dziesma!</p> <p>Stāsta beigās bērnam tiek uzdoti jautājumi: “Kā ņaud kaķēns? Kā rūc lācis? Kā kvakšķēja varde? ” un tt.</p>
6.	“Putni pagalmā”	<p>1. Veicināt skaņas un runas atdarināšanas spēju;</p> <p>2. Attīstīt pareizo skaņas izrunu;</p> <p>3. Sekmēt spēju izrunāt skaņu kombinācijas;</p> <p>4. Attīstīt dzirdes uzmanību;</p> <p>5. Vingrināt balss spēku un runas tempu;</p>	<p>Materiāls: Attēli, ar mājputniem pīles, zosis, cālis, vista, gailis.</p> <p><i>Rotaļas gaita:</i> Pedagogs pavada dzejoļa lasīšanu, parādot attēlus.</p> <p>Mūsu pīles no rīta: - Pek – pek – pek</p> <p>Mūsu zosis pie dīķa: - Ga-ga-ga! - Ga-ga-ga!</p> <p>Mūsu cālīši augšpusē: - Čip – čip -čip! - Čip – čip -čip!</p> <p>Mūsu vista logā: - Ko-ko-ko! - Ko-ko-ko!</p>

			<p>Un kā gailītis Agri, agri no rīta Dziedās mums "Kikaregu!" "Kā pīle pēkšķina?" – pedagogs jautā. Bērns atbild uz šo un citiem jautājumiem par visiem putniem.</p>
7.	“Lietus līst pak – pak”	<ol style="list-style-type: none"> 1. Attīstīt dzirdes uzmanību; 2. Veicināt skaņas un runas atdarināšanas spēju; 3. Sekmēt spēju izrunāt skaņu kombinācijas; 4. Vingrināt balsis spēku un runas tempu; 5. Pilnveidot spēju skaļi un klusi izrunāt atsevišķas skaņas. 	<p>Materiāls: attēls ar lietu, ka arī lietus skaņas ieraksts (audio ieraksts).</p> <p><i>Rotaļas gaita:</i> Pedagogs parāda attēlu un saka: “Lietus līst. Sākumā viņš klusi pilēja: "pak-pak-pak" (bērni klusi atkārtojas), tad lietus sāk līst stiprāk: "pak – pak – pak" (bērni atkārtoja skaļāk). Atkal lietus klusi līst un apstājas!”. Rotaļu var atkārtot divas trīs reizes. Bērni kopā ar pedagogu atkārtos skaņas.</p>
<i>Rotaļas, ar priekšmetu klasificēšana</i>			
8.	“Apģērbim lelli”	<ol style="list-style-type: none"> 1. Veicināt izpratni par vispārinošo vārdu izmantošanu bērna runā; 2. Sekmēt vārdu krājuma papildināšanu un aktivizēšanu; 3. Attīstīt uzmanības noturību; 4. Sekmēt jauno vārdu izmantošanas aktivizēšanu runā. 	<p><u>Apģērbs.</u></p> <p>Materiāls: lelle, drēbju komplekts.</p> <p><i>Rotaļas gaita:</i> Pedagogs aicina bērnus saģērbt lelli dažādām situācijām (pastaigai, svētkiem, bērnudārzam utt.). Bērns apģērb lelli, piemēram, pastaigā. Pedagogs apraksta lelles apģērbu: “Uzvilksim lellei zilu mēteli. Mētelim ir apkakle, piedurknes, kabatas. Mētelim ir pogas”. Aktivizējot bērna runu, pedagogs jautā: “Kur ir mēteļa piedurknes? Parādi man. Ko tu esi parādījis? ”</p>
9.	“Pie lelles ir atnākuši ciemiņi”.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Iepazīstināt bērnus ar trauku nosaukumiem, to krasu, formu, pielietojumu; 2. Sekmēt vārdu krājuma papildināšanu un aktivizēšanā; 	<p><u>Trauki.</u></p> <p>Materiāls: Lelles trauki, galds, lelle, rotaļlietas zvēri (lācis, zaķis, kaķis, suns).</p> <p><i>Rotaļas gaita:</i> Pedagogs paskaidro bērnam, ka rotaļlietas (lācis, zaķis, suns, kaķis) ir ieradušies pie</p>

		<p>3. Attīstīt uzmanības noturību;</p> <p>4. Veicināt izpratni par vispārinošo vārdu izmantošanu bērna runā;</p>	<p>lles, tāpēc ir jāuzklāj galdu. Pedagoģs sniedz bērnam norādījumi: "Ielieciet maizes kasti galda vidū. Ievietojiet tuvumā krūzītes un apakštasītes, arī ielieciet tējkarotes" Veicot uzdevumu, pedagogs aktivizē bērnu runu, uzdodot jautājumus: "Ko tu dari? Kāda krāsa ir krūzīte? Ko tu dzersi no krūzes? " utt. Ja bērns nevar atbildēt, pedagogs palīdz bērnam atbildēt uz jautājumiem.</p>
10.	"Nomazgāsim traukus"	<p>1. Veicināt izpratni par vispārinošo vārdu izmantošanu bērna runā;</p> <p>2. Sekmēt vārdu krājuma papildināšana un aktivizēšanā;</p> <p>3. Aktivizēt vārdu krājumu par konkrēto tēmu;</p> <p>4. Paplašināt tēmas vārdu krājumu, aktivizēt vārdu krājumu;</p> <p>5. Attīstīt uzmanības noturību;</p>	<p>Materiāls: bļoda ar ūdeni vai rotaļlietu izlietne, leļļu trauki.</p> <p><i>Rotaļas gaita:</i> pedagogs paskaidro bērnam, ka pēc brokastīm ir jānomazgā trauki. Bērni kopā ar pedagogu sāk mazgāt traukus, sakot, ka trauki bija netīri, un tagad tie ir tīri. Ir svarīgi mudināt bērnus nosaukt traukus un darbības (mazgāt, žāvēt, slaucīt).</p>
11.	"Brīnumu maisiņš"	<p>1. Sekmēt vārdu krājuma papildināšana un aktivizēšanā;</p> <p>2. Veicināt izpratni par vispārinošo vārdu izmantošanu bērna runā;</p> <p>3. Paplašināt tēmas vārdu krājumu, aktivizēt vārdu krājumu;</p> <p>4. Attīstīt uzmanības noturību;</p> <p>5. Sekmēt rokas motorikas attīstību.</p>	<p><u>Rotallietas.</u></p> <p>Materiāls: Necaurspīdīgs maisiņš. un rotaļlietas.</p> <p><i>Rotaļas gaita:</i> Pedagogs atnes necaurspīdīgu maisiņu ar rotaļlietām, izber tā saturu uz galdā, uzaicina bērnus paskatīties šīs rotaļlietas. Kopā ar bērniem aplūko un apspriež rotaļlietas izskatu, krāsu, materiālu, mērķi. Ir precizētas rotaļlietas detaļas nosaukums, krāsa un forma. Pēc tam liek atpakaļ maisiņā. Tad aicina bērnus pa vienam taustīt maisiņa kādu priekšmetu un mēģināt atminēt pēc taustes. Ja</p>

			kādam bērnam tomēr neizdodas to atzīmēt, var izņemt no maisiņa un apskatīties.
12.	“Kas nav?”	<p>1. Sekmēt vārdu krājuma papildināšana un aktivizēšanā;</p> <p>2. Paplašināt tēmas vārdu krājumu, aktivizēt vārdu krājumu;</p> <p>3. Attīstīt uzmanības noturību;</p> <p>4. Veicināt izpratni par vispārinošo vārdu izmantošanu bērna runā;</p>	<p>Materiāls: Rotaļlietas</p> <p><i>Rotaļas gaita:</i> Pedagoģs uz galda uzliek 4 vai 5 zināmas bērniem rotaļlietas. Bērni tas nosauc. Tad bērni aizver acis, pedagoģs paslēpj 1 rotaļlietu. Bērniem ir jāuzmin, kuras rotaļlietas vairs nav. Spēle tiek atkārtota 3-4 reizes.</p>
13.	“Uzzini un nosauc”	<p>1. Sekmēt vārdu krājuma papildināšanu un aktivizēšanu;</p> <p>2. Paplašināt tēmas vārdu krājumu, aktivizēt vārdu krājumu;</p> <p>3. Attīstīt uzmanības noturību;</p> <p>4. Veicināt izpratni par vispārinošo vārdu izmantošanu bērna runā;</p>	<p><u>Dārzeni un augļi</u></p> <p>Materiāls: Dabiski dārzeni, augļi vai manekeni .</p> <p><i>Rotaļas gaita:</i> uz galda ir augļi un dārzeni. Pedagoģs aicina bērnus paņemt, piemēram, burkānu. Bērns izpilda lūgumu, nosauc dārzeni un atbild uz skolotāja jautājumiem par tā krāsu un formu.</p>
14.	“Kas ir grozā?”	<p>1. Veicināt izpratni par vispārinošo vārdu izmantošanu bērna runā;</p> <p>2. Sekmēt vārdu krājuma papildināšana un aktivizēšanā;</p> <p>3. Aktivizēt vārdu krājumu par konkrēto tēmu;</p> <p>4. Paplašināt tēmas vārdu krājumu, aktivizēt vārdu krājumu;</p> <p>5. Attīstīt uzmanības noturību;</p>	<p>Materiāls: dabīgs un lietošanai gatavs burkāns, tomāts, gurķis, ābols, apelsīns, bumbieris vai citi.</p> <p><i>Rotaļas gaita:</i> Pedagoģs paņem dārzenus un augļus no groza pa vienam un apraksta, piemēram: “Šis ir ābols. Tas ir apaļš, sarkans. Ābols ir salds, sulīgs un garšīgs. Jūs to varat ēst. ” Bērni ar pedagoģa jautājumu palīdzību atkārto stāstu par dārzeni vai augļu, pēc tam to var nogaršot.</p>
15.	“Mazi draugi”.	<p>1. Sekmēt vārdu krājuma papildināšanu un aktivizēšanu;</p>	<p><u>Dzīvnieki</u></p> <p>Materiāls: Maisiņā ir rotaļlietas: savvaļas vai mājdzīvnieki.</p>

		<p>2. Paplašināt tēmas vārdu krājumu, aktivizēt vārdu krājumu;</p> <p>3. Attīstīt uzmanības noturību;</p> <p>4. Veicināt izpratni par vispārinošo vārdu izmantošanu bērna runā;</p> <p>5. Rosināt atbildēt uz jautājumiem;</p>	<p><i>Rotaļas gaita:</i> pedagogs parāda bērnam kaste un piedāvā apskatīt, kas tajā atrodas. Bērni pa vienam izņem rotaļlietas un aplūko tos. Pedagogs aktivizē bērnu runu ar jautājumiem. Piemēram: “Kas tas ir? (Suns). Kur sunim ir aste, ausis, mugura, ķepas? Cik sunim ir ķepas? Kā suns rej? ” un tt. Ja bērnam ir grūti atbildēt, pedagogs viņam palīdz. Spēle turpinās.</p>
16.	“Sadzirdi un nosauc?”	<p>1. Sekmēt vārdu krājuma papildināšanu un aktivizēšanu;</p> <p>2. Paplašināt tēmas vārdu krājumu, aktivizēt vārdu krājumu;</p> <p>3. Attīstīt uzmanības noturību;</p> <p>4. Veicināt izpratni par vispārinošo vārdu izmantošanu bērna runā; Ir svarīgi, spēlējot šīs rotaļas, akcentēt bērna uzmanību uz vispārinošiem vārdiem;</p> <p>5. Rosināt bērnus saklausīt un atpazīt dzīvniekā skaņas.</p>	<p>Materiāls: Mājdzīvnieku rotaļlietas vai attēli.</p> <p><i>Rotaļas gaita:</i> bērni sēž pie galda vai uz paklāja ar rotaļlietām vai mājdzīvnieku attēliem priekšā. Pedagogs aicina bērniem uzzināt, kurš un kā no dzīvniekiem runa. Piemēram: “Kas saka “Ņau”? Pareizi, kaķīt. ” Tad pedagogs lūdz bērnu atrast kaķa rotaļlietu vai attēlu. Spēle turpinās.</p>
17.	“Kas kur dzīvo?”	<p>1. Sekmēt vārdu krājuma papildināšanu un aktivizēšanu;</p> <p>2. Paplašināt tēmas vārdu krājumu, aktivizēt vārdu krājumu;</p> <p>3. Attīstīt uzmanības noturību;</p>	<p>Materiāls: mežā dzīvnieki un mājdzīvnieki rotaļlietas, mājiņa un koks.</p> <p><i>Rotaļas gaita:</i> Bērni sēž aplī uz grīdas dzīvnieku rotaļlietas, un nedaudz tālāk – kartona māja un kartona koks. Pedagogs lūdz bērnus nosaukt dzīvniekus, pēc tam jautā: “Kur dzīvo kaķis?”</p>

		4. Veicināt izpratni par vispārinošo vārdu izmantošanu bērna runā.	(mājā). Pareizi. Noliec kaķi pie mājas. Kur dzīvo zaķis? (mežā). Pareizi. Novietojiet zaķi pie koka ”utt. Kad visi dzīvnieki nav sargrupēti, skolotāja saka: “Dzīvniekus, kas dzīvo mājā, sauc par mājdzīvniekiem. Kādi tie ir dzīvnieki? (mājas). Nosauciet mājdzīvniekus (bērni nosauc dzīvniekus, kas stāv pie mājas). ” Tas pats pedagogs stāsta par meža dzīvniekiem. Šo spēli var spēlēt, izmantojot dzīvnieku attēlus. Spēle tiek veikta, lai nostiprinātu nodarbībā iegūtās zināšanas par tēmu.
<i>Rotaļas, kas veicina gramatisko struktūru izpratni un veidošanu</i>			
18.	”Kur paslēpies zaķis”.	1. Aktivizēt prievārdu lietošanu runas veicināšanai; 2. Rosināt bērnus runāt vienkāršos teikumus; 3. Rosināt atbildēt uz jautājumiem; 4. Aktivizēt prievārdu lietošanu.	<i>Rotaļas gaita:</i> Šo rotaļu veiksmīgi var novadīt tad, kad bērni atgriežas no kādām citām telpām. Piemēram pirms iešanas uz sporta nodarbību, bērni atvadījās no rotaļu zaķa Ķepainītis (pa to laiku kāds zaķis noslēpa). Atgriežoties, bērni pamana, ka zaķis pazudis! Pedagogs arī ir pārsteigtā, un dodas kopā ar bērniem meklēt zaķi. Šos meklējumus var padarīt par īpašu notikumu. Meklējot zaķi pa grupas telpām, pedagogs veido dialogu ar bērniem, bērni tiek rosināti uzdot jautājumus viens otram. Sarunā vērsām uzmanību gan mēbeļu un citu priekšmetu nosaukumiem, gan tam, ka uzdot jautājumu, un ka atbildēt. <i>Piemēram: Vai zaķis ir zem galda? Ne, viņa tur nav. Var būt zaķis ir aiz skapja? Ne arī tur nav! utt.</i>

19.	“Kas kur slēpjas?”	<ol style="list-style-type: none"> 1. Aktivizēt prievārdu lietošanu runas veicināšanai; 2. Rosināt bērnus runāt vienkāršos teikumos; 3. Rosināt bērnus atbildēt uz jautājumiem; 4. Aktivizēt prievārdu lietošanu. 	<p>Materiāls: Rotaļlieta kaķēns vai suns.</p> <p><i>Rotaļas gaita:</i> Pedagoģs paslēpj kaķi uz krēsla, zem gultas, aiz durvīm, pie skapja utt. un lūdz bērnu atrast viņu. Pēc tam, kad bērns atradis rotaļlietu, pedagogs jautā: “Kur kaķēns paslēpās? (zem galda). Pareizi. Kaķis atrodas zem galda. ” Pedagogs izceļ priekšvārdu ar balsi, pēc tam aicina bērnus paslēpt rotaļlietu pašiem, un pedagogs to meklē, aktivizējot bērna runu ar jautājumu: "Kur jūs paslēpāt kaķēnu?"</p> <p>Nerunājošs bērns tiek mudināts paslēpt rotaļlietu kādā vietā. Pēc tam, kad viņš ir izpildījis norādījumus, pedagogs stāsta, kur atrodas rotaļlieta, ar balsi izceļot priekšvārdu.</p>
20.	”Ko es protu”.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Rosināt nosaukt savu un citu bērnu vārdus; 2. Aktivizēt ikdienā lietojamo vārdu krājumu; 3. Sekmēt spēju apzīmēt ar darbības vārdu kustības; 4. Aktivizēt personu vietniekvārdus; 5. Aktivizēt ikdienā lietojamo vārdu krājumu. 	<p><i>Rotaļas gaita:</i> Lai veicināt bērna prasmi izprast runu, aktivizēt bērna vārdu krājumu, izpildīt kustības atbilstoši uzdevumam, jāierosina bērnu paradīt, ko prot bērns (vai bērna rociņas, kājiņas), vienlaicīgi runājot līdzī: “Jānis var pacelt bumbu, Viņš prot vingrot. Viņš prot pašūpot rotaļlietu...utt”. Kustības var mainīt izpildot tās lēnāk vai ātrāk.</p>
21.	“Viens – daudz”	<ol style="list-style-type: none"> 1. Veicināt runas izpratni; 2. Rosināt bērnu runā izmantot vienskaitļa un daudzskaitļa vārdus; 3. Rosināt runāt vienkāršos teikumos; 	<p>Materiāls: attēli, kas attēlo vienu vai vairākus identiskus vienas un tās pašas sērijas priekšmetus. Tie var būt dzīvnieki, rotaļlietas, trauki, mēbeles, drēbes utt.</p> <p><i>Rotaļas gaita:</i> pedagogs parāda bērniem attēlu, kurā attēlots, piemēram, kaķis, un saka: “Kas tas</p>

		<p>4. Veicināt prasmi apzīmēt priekšmetu ar darbības vārdu;</p> <p>5. Rosināt atbildēt uz jautājumiem.</p>	<p>ir? (kaķis). Kaķim ir skumji, atradīsim viņam draugus. " Bērni meklē vairāku kaķu attēlu. Pedagoģs jautā, kurš ir attēlots šajā attēlā, mudinot bērnus izmantot daudzskaitļa lietvārdus (kaķus). Vai arī: "Kas tas ir? (mašīna). Kur vēl ir mašīnas? "</p> <p>Attēli tiek atlasīti atkarībā no tā, kuras tēmas lietvārdu ir vēlams nostiprināti. Uzsvārs tiek likts arī uz attēlā redzamo rotaļlietu skaitu: Viens - daudz.</p>
--	--	--	--

Nodarbības gaita piemērs ir aprakstīts 4. tabulā.

2. tabula. Nodarbības piemērs "Mājdzīvnieki un meža dzīvnieki".

Mērķis/ Uzdevums	Nodarbību gaita aprakst
<p>Mērķis: Agrīna vecuma bērnu runas attīstība.</p> <p>Uzdevums</p> <p>1. Nostiprināt bērnu zināšanas par meža dzīvniekiem un mājdzīvniekiem;</p> <p>2. Runas attīstība – sekmēt bērnu vārdu krājumu ar īpašības vārdiem un lietvārdiem;</p> <p>3. Attīstīt skaņas atdarināšanu;</p> <p>4. Sekmēt redzes atmiņu;</p> <p>5. Vecināt prasmi kopīgi veikt uzdevumu;</p> <p>5. Audzināšana - izpaust mīlestību un cieņu pret dzīvniekiem.</p>	<p>Rīta aplis</p> <p>Rīta rotaļa ar kustībām mūzikas pavādjumā (Vīneta Vītola tulkojums). <i>"Staigā, lec!"</i>.</p> <p>Nodarbības gaita:</p> <p>1. Pedagoģs aicina bērnus sasēsties aplītī un sasveicināties. Pantiņš kopā ar skolotāju: <i>Mēs esam labi bērni, Meitenes un zēni. No rīta kopā nākam un jauku dienu sākam.</i></p> <p>Ir pārsteiguma moments - klauvē pie durvīm. Pedagoģs ienes rotaļlietu lelli Dace. Pedagoģs iepazīstināja bērnus ar cieņiņu. Sasveicināšanās rotaļa "Labrīt saulīte".</p> <p><i>„Labrīt saulīte”.</i></p> <p>Bērni kopā ar skolotāju stāsta dzejoli ar kustībām. <i>Labrīt saulīte (piecelties uz pirkstgaliem, rokas augšā) Labrīt zemīte (pietupties, rokas lejā pie grīdas) Labrīt manam kaimiņam (pagriezties pie sava drauga) Labrīt Dace (pagriezties pie lellītes) Labrīt visiem mums!!!</i></p> <p>Bērni sēžot aplī viens blakus otram, katrs pēc kārtas, turot rokās lelli, saka: „Labrīt, Dace”. Nosauc arī savu vārdu.</p>

<p>Materiāls</p> <p>1. Rotaļlieta - Lelle; dzīvnieku rotaļlietas – mājdzīvnieki un meža dzīvnieki;</p> <p>2. Uzskatāmais materiāls - bildes ar dzīvnieku attēliem; attēli ar žoga ilustrāciju;</p> <p>3. Kartona koks un kartona māja;</p> <p>4. CD ieraksti: “Dziesmas, rotaļas, dejas bērniem”, “Dabas skaņas”, “Dzīvnieka skaņas”.</p> <p>5. Krāsains lego konstruktors.</p>	<p>2. Pedagoģs pārrunā un stāsta bērniem par mājdzīvniekiem un meža dzīvniekiem. Rāda dzīvnieku attēlus dzīvnieku rotaļlietas, stāsta, kur dzīvo meža dzīvnieki un kur dzīvo mājdzīvnieki. Pēc tam pedagoģs stāsta kāpēc pie mums atnāca ciemos lelle (Dace pazaudēja savus mājdzīvniekus mežā un lūdz bērniem palīdzību).</p> <p>Visi pieceļas un skaita pantiņu ar kustībām kopā ar pedagoģu.</p> <p><i>Tipu tapu soļo mazulis pa taku (soļojam uz vietas)</i> <i>Augšā (rokas augšā),</i> <i>Lejā (rokas lejā)</i> <i>Augšā, Lejā,</i> <i>Nu tik sāksies ceļojums.</i></p> <p>3. Uz grīdas ir dzīvnieku rotaļlietas, un nedaudz tālāk ir novietots – kartona māja un kartona koks. Skan mūzika ar dabas skaņām.</p> <p><i>Rotaļa “Kas kur dzīvo?”</i></p> <p>Pedagoģs paņem rokas dzīvnieka rotaļlietu un lūdz bērnus nosaukt dzīvnieku (kaķis), pēc tam jautā: “Kur dzīvo kaķis? (mājā). Pareizi. Noliec kaķi pie mājas. Kur dzīvo zaķis? (mežā). Pareizi. Novietojiet zaķi pie koka.</p> <p>Kad visi dzīvnieki ir sagrupēti, pedagoģs vēl reiz pārruna par to ka, dzīvnieki kas dzīvo mājās sauc par mājdzīvniekiem, un tie dzīvnieki kuri dzīvo mežā ir meža dzīvnieki.</p> <p>Rotaļa tiek veikta, lai nostiprinātu nodarbībā iegūtās zināšanas par tēmu.</p> <p>Pedagoģs piedāvā visiem kopā, lai māj dzīvnieki vairs ne bēg prom uzcelt žogu no lego konstruktora. Pievērš bērnu uzmanību tam, ka konstruktora detaļas nav vienādas krāsas. Pedagoģs piedāvā bērniem uzbūvēt augstu žogu, lai mājdzīvnieki nebēgtu prom. Bet žogam jābūt vienkrāsainām. Pirms sākt celt žogu, ir izrunāts pantiņš.</p> <p><i>Šis pirkstiņš- vectētiņš (noliec īkšķi),</i> <i>Šis- vecmāmiņa (noliec rādītāju),</i> <i>Šis lielais- tētis (noliec vidējo),</i> <i>Šis- māmiņa (noliec zeltnesi),</i> <i>Bet šis maziņais? (noliec mazo pirkstiņu).</i> <i>Tas jau tas labiņais (samīļo mazuli).</i></p> <p>Pēc tam pedagoģs piedāvā uzsākt kopīgu žoga celšanu, atgādina bērniem, ka konstruktora detaļas vajag piestīķēt viens pie otra cieši, tad žogs sanāks izturīgs.</p>
--	--

	<p>4. Pēc celtniecības pedagogs slavē bērnus, un piedāvā pārbaudīt, vai žogs ir izturīgs, spēcīgi papūšot uz žogu. Žogs ir izturīgs. Notiek atvadīšanās. Paldies par darbu.</p> <p>Bērni iet brīva aktivitātē.</p>
--	--

Nodarbības laika bērni labprāt iesaistījās piedāvātās aktivitātes. Pēc vairākiem rotaļām tika pamanīts rezultāts, bērni centās, palika uzmanīgāk. Bērni ar interesi piedalījās rotaļas, uzmanīgi ieklausījās pedagoga runā. Bērni tika iepazīstināti ar jaunām rotaļām.

Pētījuma laikā tika sakārtota un izmantota mācību priekšmetu - veidojoša vide, kas veicina runas aktivitātes attīstību. Tika radīti apstākļi emocionālā kontakta nodibināšanai un saziņai starp pedagogu un bērniem. Darbs ar bērniem tika veikts gan individuāli, gan grupās.

Ar lielu interesi bērni pētīja apkārtējo priekšmetu fiziskas īpašības: taustīja, pētīja, garšoja (dārzeņus un augļus). Bērniem ļoti patikā rotaļas: “Lelles ģērbšanā”, “Pie lelles ir atnākuši ciemiņi”, bērni ar prieku atkārtoja kopā ar pedagogu piedāvātās darbības. Runājošiem bērniem runa kļuva patstāvīgāka. Bērnu runa kļuva bagātāka leksiskā un gramatiskā satura ziņā (lietojumā parādījās personvārdi, darbības vārdi, īpašības vārdi). Runājošie bērni apguva prievārda nozīmi un to pielietojuma. Pēc rotaļas “Pie lelles ir atnākuši ciemiņi”, daži bērni paši apvienojas nelielas grupas un pirms brokastīm rotaļājas virtuves stūrī, gatavoja, paši klāja galdu, labprāt atbildēja uz pedagoga jautājumiem, runājošie bērni jau ar 3-4 vārdu teikumiem, izmantoja sava runā īpašības vārdus un darbības vārdus.

Bija izmaiņas bērnu runā, kuri iepriekš nerunāja. Bērni centās izrunāt dažas skaņas, palika uzmanīgāki. Arī bērni centās patstāvīgi izteikt savas vajadzības.

2.4. Kontroles pētījums

Pēdējais darba posms bija kontroles pētījums.

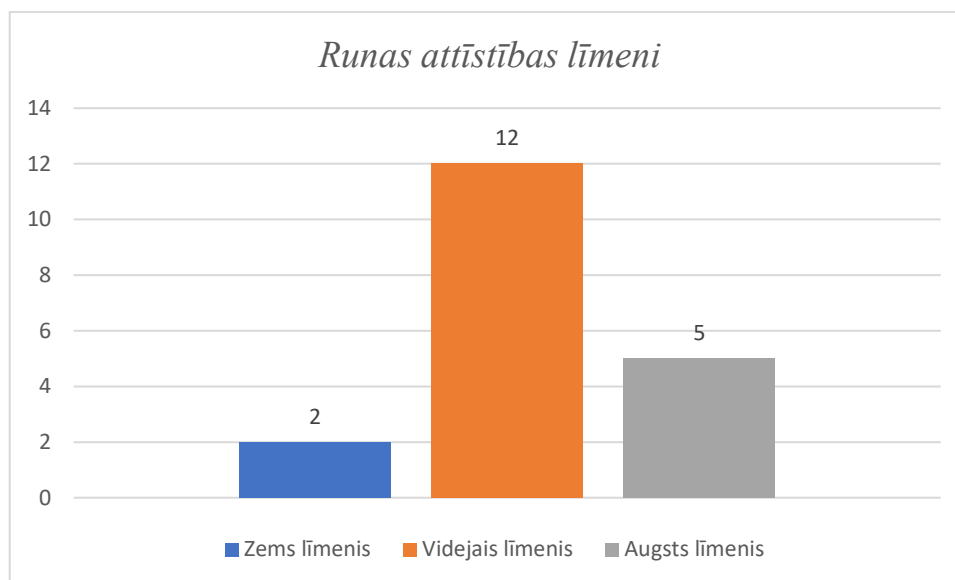
Kontroles pētījuma mērķis bija saildzināt runas attīstības līmeni agrīnā vecuma bērniem, pēc eksperimentāla posmā. Un parādīt rotaļas izmantošana efektivitāti, lai attīstīt agrīnā vecuma bērniem runu.

Kontroles posmā tika izmantotas tas pašas diagnostikas uzdevumi, ka diagnosticējoša posmā. Rezultātu novērtēšanai bija izmantoti tie paši kritēriji.

3. tabula. Runas attīstības diagnosticējoša tabula agrīnā vecuma bērniem pētījuma beigās.

Nr.	Bērna vārds	Bērna vecums	1. Diagnostiskais uzdevums	2. Diagnostiskais uzdevums	3. Diagnostiskais uzdevums	4. Diagnostiskais uzdevums	5. Diagnostiskais uzdevums	6. Diagnostiskais uzdevums					Punktu skaits	Vidējais skaits	Līmenis
								1.situācija	2.situācija.	3.situācija.	4.situācija.	5.situācija.			
1.	Marija	2.g.6. mēn.	1	0	1	0	1	3	2	2	2	2	14	1,4	Z
2	Anna	2.g.8. mēn.	3	2	2	2	2	3	3	3	2	2	24	2,4	V
3.	Erika	2.g.6.mēn.	3	2	2	2	2	3	3	3	2	2	24	2,4	V
4.	Katrina	2.g.7. mēn.	3	1	2	2	2	3	3	3	3	3	25	2,5	V
5.	Adelīna	2.g.5. mēn.	3	1	2	2	2	3	3	3	3	2	24	2,4	V
6.	Erna	2.g.5. mēn.	2	2	2	2	2	3	3	3	2	2	23	2,3	V
7.	Līviņa	2.g.10. mēn.	3	2	3	2	2	3	3	3	2	3	26	2,6	A
8.	Nika	2.g.5. mēn.	3	2	2	2	2	3	2	3	3	2	24	2,4	V

9.	Dmitrijs	2.g.6. mēn.	3	2	3	2	2	3	3	3	3	3	27	2,7	A
10.	Gunārs	2. g.7. mēn.	3	2	2	2	2	3	2	3	3	3	25	2,5	A
11.	Ričards	2.g.8. mēn.	3	2	3	3	3	3	3	3	3	3	29	2,9	A
12.	Oliver	2.g.10. mēn.	3	2	2	2	2	3	3	3	2	2	24	2,4	V
13.	Jānis	2.g.10. mēn.	2	1	2	2	2	3	2	2	2	2	20	2	V
14.	Damirs	2.g.5. mēn.	1	0	1	1	1	3	2	2	2	2	15	1,5	V
15	Andrejs	2.g..	2	1	1	1	1	3	2	2	2	2	17	1,7	V
16.	Marija	2.g.2. mēn.	2	1	1	1	2	3	2	2	2	2	18	1,8	V
17.	Henrijs	2.g.	2	1	2	2	2	3	2	2	2	2	20	2	V
18.	Roberts	2.g.6. mēn.	3	2	2	2	2	3	3	3	3	3	26	2,6	A
19.	Daniels	3.g.	1	0	1	0	1	3	2	2	2	2	14	1,4	Z

6. attēls. Diagnosticējamo rezultātu runas apguves līmeni, pētījuma beigās

Kontroles pētījumā rezultāti par runas attīstības līmeni agrīna vecuma bērniem punktos pētījuma beigās ir parādīti 5.tabulā un 6.attēlā.

Lai redzētu, ka ir mainījies bērnu runas attīstības līmeni, tika sastādītā salīdzinoša tabula (sk.6.tabula) un attēls (sk.7. attēls).

Saskaņā ar diagnostikas rezultātiem kontroles pētījumā un analizējot 6. tabulu, var redzēt, ka no 19 bērniem, kuri piedalījās pētījumā, 5 bērniem ir paaugstinājās runas attīstības līmenis no vidējas līdz augstam (Katrīna, Līvija, Dmitrijs, Gunārs, Ričards un Roberts). Tie bērni pētījuma sākumā bija runājošie, kaut gan pasīvais vārdu krājums bija lielāks nekā aktīvais. Pētījumā beigās varēja nosaukt lielāku daļu no priekšmetiem savā tuvākajā apkārtnē, sāk lietot savā runā īpašības un darbības vārdus. Pareizi lieto vietniekvārdus *es, tu, mans, viņš*. Vārda *es* vieta nelieto vairs savu vārdu. Atbiedējot uz pedagoga jautājumiem runa sastāv no 3 līdz 5 vadiem teikumā. Ar tiem bērniem darbs tika veikts grupa.

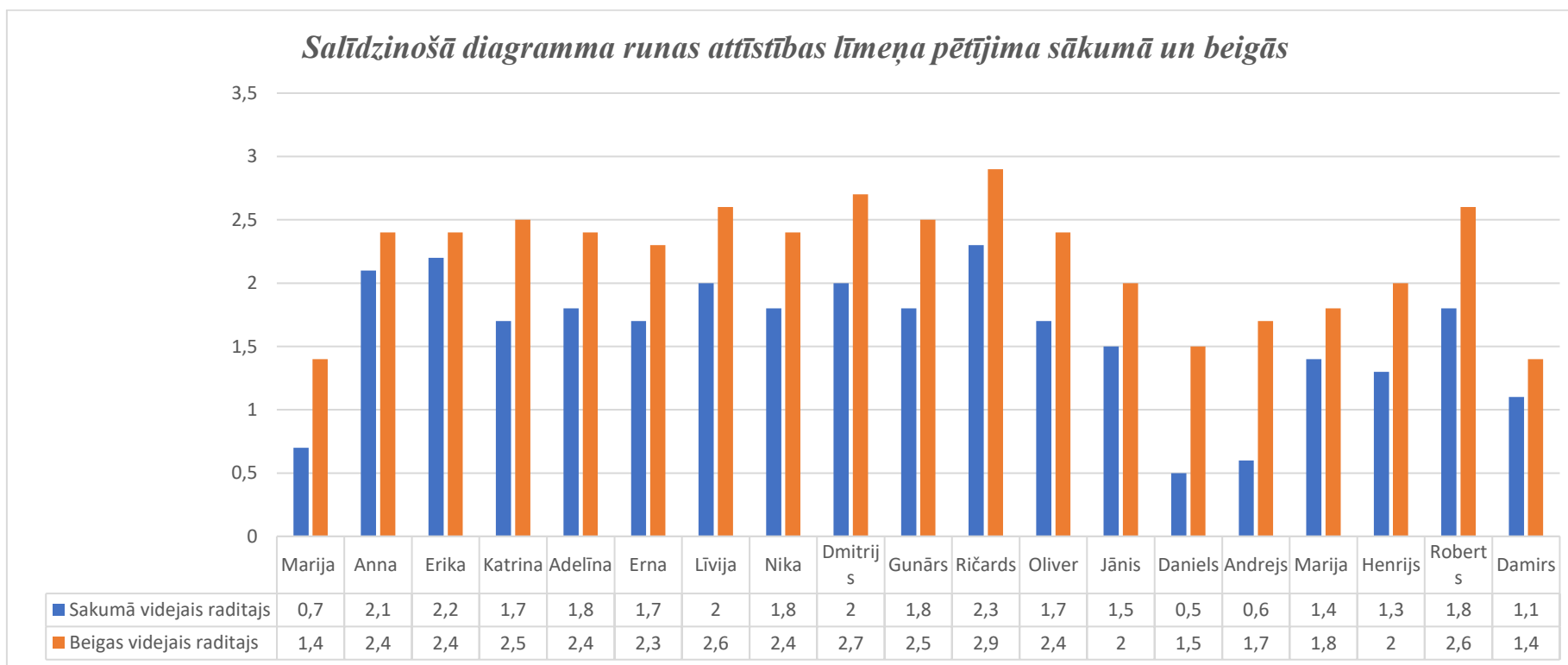
Četriem bērniem runas attīstības līmenis paaugstinājās no zema līdz vidējām (Damirs, Andrejs, Marija, Henrijs) . Tie bērni pētījuma sākumā nerunāja, izmantoja neverbāli saziņas līdzekli. Pētījumā beigās atbiedējot uz pedagoga jautājumiem, atbildēja ar vārdiem. Bērni sāk veidot viens - divu vārdu teikumi. Bērni labi saprot pieaugušo sarunvalodu. Saprot nozīmi vietniekvārdiem *es, tu, mans*.

Un tikai 2 bērniem palīka zems runas attīstības līmenis, bet ir pamanāmas izmaiņas, pētījuma sākuma tiem bērniem bija vidējais radītājs zemāk par 1 punktu, pētījuma beigās vidējais radītājs paaugstinājās virs 1 punktam. Ar tiem bērniem darbs tika veikts individuāli.

6.tabula. Runas attīstības līmeņa rezultātu salīdzinājums pētījumā sākumā un beigās

NR.	Bērna vārds	Runas attīstības rezultāti punktos pētījuma sākumā un beigās																				Sākumā vidējais radītājs	Beigas vidējais radītājs
		1.Uz.		2.Uz.		3.Uz.		4.Uz.		5.Uz.		1.situācija		2.situācija		3.situācija		4.situācija		5.situācija			
		S	B	S	B	S	B	S	B	S	B	S	B	S	B	S	B	S	B	S	B		
1.	Marija	0	1	0	0	0	1	0	0	1	1	2	3	1	2	1	2	1	2	1	2	0,7	1,4
2.	Anna	2	3	2	2	1	2	1	2	2	2	3	3	3	3	2	3	3	2	2	2	2,1	2,4
3.	Erika	2	3	2	2	1	2	1	2	2	2	3	3	3	3	3	3	3	2	2	2	2,2	2,4
4.	Katrina	2	3	1	1	1	2	1	2	1	2	3	3	2	3	2	3	2	3	2	3	1,7	2,5
5.	Adelīna	2	3	1	1	1	2	1	2	2	2	3	3	2	3	2	3	2	3	2	2	1,8	2,4
6.	Erna	2	2	1	2	1	2	1	2	1	2	3	3	2	3	2	3	2	2	2	2	1,7	2,3
7.	Līviņa	2	3	2	2	2	3	1	2	2	2	3	3	2	3	2	3	2	2	2	3	2	2,6
8.	Nika	2	3	1	2	1	2	1	2	2	2	3	3	2	2	2	3	2	3	2	2	1,8	2,4
9.	Dmitrijs	2	3	2	2	2	3	2	2	1	2	3	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2	2,7
10.	Gunārs	2	3	1	2	2	2	1	2	1	2	3	3	2	2	2	3	2	3	2	3	1,8	2,5
11.	Ričards	2	3	2	2	2	3	2	3	2	3	3	3	3	3	2	3	3	3	2	3	2,3	2,9
12.	Oliver	2	3	1	2	1	2	1	2	1	2	3	3	2	3	2	3	2	2	2	2	1,7	2,4
13.	Jānis	1	2	1	1	0	2	1	2	1	2	3	3	2	2	2	2	2	2	2	2	1,5	2
14.	Damirs	0	1	0	0	0	1	0	1	0	1	1	3	1	2	1	2	1	2	1	2	0,5	1,5
15.	Andrejs	0	2	0	1	0	1	0	1	0	1	3	3	1	2	0	2	1	2	1	2	0,6	1,7

16.	Marija	1	2	1	1	1	1	1	1	1	2	3	3	1	2	1	2	2	2	2	2	1,4	1,8
17.	Henrijs	2	2	1	1	1	2	1	2	1	2	3	3	1	2	1	2	1	2	1	2	1,3	2
18.	Roberts	2	3	1	2	2	2	1	2	1	2	3	3	2	3	2	3	2	3	2	3	1,8	2,6
19.	Daniels	0	1	0	0	0	1	0	0	0	1	3	3	2	2	2	2	2	2	2	2	1,1	1,4

7. attēls. Runas attīstības līmeņa salīdzinošā diagramma pētījuma sākumā un beigās

Bērnu runas attīstības salīdzinošā analizē parādīja, ka salīdzinot ar pētījuma datiem sākotnējā, pētījuma beigās ir bērni ar augstu runas attīstības līmeni un arī samazinājās bērnu skaits ar zemu līmeni (sk. 7.attēls).

Veicot šo pētījumu ar mērķi attīstīt agrīna vecuma bērna runu, varu secināt ka es sasniedzu noteiktus rezultātus. Bērniem ir pozitīva tendence runas attīstībā.

Visiem bērniem runas attīstībā ir pamanāmas izmaiņas, lielākā daļa no bērniem savā runā sāk lietot pareizi vietniekvārdus (es, tu, viņš, man), lietvārdus, īpašības un darbības vārdus. Bērni ar augstu runas attīstības līmeni, vairs ne lieto savu vārdu vietniekvārda es vietā.

Bērni labi saprot pieaugušo sarunvalodu. Pētījumā beigās bērniem bija vēlme sazināties un sadarboties ar pieaugušiem un sava starpa, tas ir arī labs rādītājs ka bērniem ir runas attīstība paaugstinājās.

Rezultātā ar rotaļas palīdzību agrīnā vecuma bērniem attīstās nē tikai viņa runa, bet arī - prasmes un iemaņas, spēja uztvert, veidojas priekšstats par apkārtējās pasaules daudzveidību. Rotaļājoties bērns attīsta un aktivizē uzmanību un vērīgumu, atmiņu, domāšanu un iztēli. Rezultātā hipotēze ir apstiprināta.

SECINĀJUMS

1. Pēc literatūras analīzes mēs varam secināt, ka agrīna vecuma bērnu runa attīstās ikdienas saziņas procesā ar vienaudžiem un pieaugušajiem. Bērna runas attīstības panākumi ir atkarīgi ne tikai no pieaugušā runas bagātības un pareizības, bet arī no pieaugošajām bērna vajadzībām. Bērniem rodas vajadzība pēc komunikācijas, vēlmes izzināt un izprast jauno, redzēto, pārsteidzošo.
2. Ar vecumu runas attīstībā aizvien lielāku lomu spēlē klausīšanās, sarunas, lasīšana, spriešana kā arī diskusijas. Pirmsskolas vecuma beigās lielākā daļa bērnu jau prot, lasīt, var rakstīt un sacerēt stāstus patstāvīgi, bez pieaugušo palīdzības, taču agrīnā vecumā runas veicināšanas process ir nepārtraukts. Liela uzmanība jāpievērš agrīna vecuma bērnu runas attīstībai.
3. Analizējot pedagoģisku literatūru secinu, kā mūsdienu pedagoģiskā literatūra piedāvā plašu darba paņēmieni un metožu klāstu, ko iespējams izmantot agrīna vecuma bērnu runas attīstībā.
4. Rotaļas jāizmanto kā galvenais nosacījums bērna vispusīgai attīstībai. Pateicoties rotaļām, bērnam tiek sekmētas domāšanas spējas, tiek veidots priekšstats par morāli un estētiskām normām. Kā arī agrīnā vecumā bērnam rotaļa ir saziņas forma, un tas ir milzīgs potenciāls runas un tās kvalitatīvo īpašību attīstībai.
5. Formas un runas funkcijas šajā vecumā ir saistītas ar bērna dzimtās valodas gramatiskās struktūras un skaņas sastāva apgūšanu. Konkrētā bērna attīstības posmā bērns apgūst dzimto valodu. Turklāt ir vērts atzīmēt, ka bērna runas attīstība tiek veicināta ne tikai izglītojošās darbības ietvaros, bet arī ikdienas sadzīves procesā. Bērnam nepieciešama aktīva darbība, kas veicina un nodrošina bērna sociālās vajadzības, un sekmē bērna radošu un daudzpusīgu attīstību.
6. Rotaļas ir būtiskas bērna veselībai, tās padara bērna dzīvi jēgpilnu, pilnvērtīgu un veicina bērna pašapziņu. Rotaļai ir arī liela izglītojoša nozīme, tā ir cieši saistīta ar mācīšanos mācību nodarbībās, kā arī ar ikdienas dzīves novērojumiem. Rotaļas sekmē bērniem jaunu zināšanu apguvi, paplašina viņu redzesloku. Attīstoties interesei par pieaugušo darbu, par sabiedrisku dzīvi, bērniem rodas pirmās pārdomas par nākotnes profesiju, rodas vēlme atdarināt savus iemīļotos varoņus. Tas viss padara rotaļu par nozīmīgu līdzekli bērna personības mērķtiecīgā veidošanā, kas sāk attīstīties jau agrā bērnībā. Rotaļas nodrošina iespēju veikt sistemātiskus

vingrinājumus, kas nepieciešami runas, domāšanas, jūtu, brīvprātīgas uzmanības un atmiņas attīstībai, kā arī dažādu kustību attīstībai. Katrai rotaļai vajadzētu būt ar noteiktam didaktiskam uzdevumam, bet tā arī ir vērsta uz audzināšanas pamatuzdevumu risināšanu.

7. No veiktā pētījuma var secināt, ka rotaļas ir sekmējusi bērnu runas attīstību, spēles aktivitātē attīstās diezgan labi. Rotaļājoties bērns mācās sazināties ar vienaudžiem, pieaugušu, pilnveido vārdu krājumu. Tiek atspoguļotas un attīstītas nodarbībās iegūtās zināšanas un prasmes, nostiprināti uzvedības noteikumi, kas bērnam noderēs turpmākajā dzīvē. Tātad rotaļa ir neatņemama bērna dzīves sastāvdaļa. Tādējādi rotaļu darbība ir saistīta ar visiem bērnudārza audzināšanas un izglītības darba aspektiem.

Literatūras un avotu saraksts

1. Bakisa A., Romēns K., (1997), Rotaļas ar bērnu vecumā no 1 dienas līdz 6 gadiem.- R.:Alberts XII, 191 lpp.
2. Beļickis I., (2001), Izglītības alternatīvās teorijas , "Izdevniecība RaKa",
3. Dēkens K. , (1921), Agra bērnība. – R.: Kultūras balss, – 138 lpp.
4. Dzintere, D. (2000) Rotaļa kā īpaša kultūras forma un kultūras apguves veicinātāja. Bērns kā vērtība ģimene un pirmsskolā. Rīga: SIA Izglītības soļi, 30. – 36. lpp.
5. Dzintere, D., Stangaine I., (2007) Rotaļa – bērna dzīves prasmju sekmētāja. Rīga: RaKa, 304. lpp.
6. Lieģeniece, D. (1995), Lietu vide un bērnu attīstība. Liepāja: Liepājas Pedagoģiskā augstskola, 35 lpp.
7. Lingvodidaktikas terminu skaidrojošā vārdnīca, (2011), Autoru kolektīvs Valentīna Skujiņa (darba vadītāja), Zenta Anspoka, Vita Kalnbērziņa, Arvils Šalme./ Latviešu valodas aģentūra,
8. Markus, D. (2003), Bērna valoda: no pirmā klieziena līdz pasakai. Rīga: Rasa ABC, 143 lpp.
9. Piažē, Ž. (2002), Bērna intelektuālā attīstība. Rīga: Pētergailis, 318 lpp.
10. Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca, (2000), Valentīna Skujiņa, Inārs Beļickis, Dainuvīte Blūma, Tatjana Koķe, Aina Blinkena, Zvaigzne ABC, 248 lpp.
11. International science and practice journal (2015), № 1, OlymPlus, Samara State University of Economics.
12. Авдеева Н., Выродова И.А., Галигузова Л.Н., (2008), Ребёнок второго года жизни. – М., 176 с.
13. Абрамова, Г. С., (2012), Возрастная психология : учебник для вузов / Г. С. Абрамова. Москва : Издательство Юрайт, 811 с.
14. Алексеева М.М., Яшина В.И., (1999), Речевое развитие дошкольников. – М., – 328 с.
15. Алексеева М. М., Яшина В. И., (2000), Методика развития речи и обучения родному языку дошкольников. – М., – 400 с.
16. Арушанова А. Г., (2004), Речь и речевое общение детей. – М., – 292 с.

17. Бадалян Л. О., (2007), Невропатология : учебник для вузов - Москва : Академия, - 397 с.
18. Борисенко М.Г., Лукина Н.А., (2005), Начинаем говорить (Развитие речи). – СПб.,– 196 с.
19. Бондаренко А.К., Матусик А.И., (2002), Воспитание детей в игре. - М.: Просвещение, 192 с.
20. Веракса Н.Е., Веракса А.Н., (2008), Развитие ребенка в дошкольном детстве: пособие для педагогов дошкольных учреждений.- М: Мозайка-Синтез,- 80с.
21. Галигузова Л.Н., Мещерякова С.Ю., (2007), Педагогика детей раннего возраста. – М.: Владос,— 304 с.
22. Гвоздев А. Н., (2007), Вопросы изучения детской речи. – СПб., – 472 с.
23. Гербова, В.В., (2011), Занятия по развитию речи в старшей группе детского сада. Планы занятий : практическое пособие / В.В. Гербова. – Москва : Мозайка-Синтез,— 144 с.
24. Гербова В.В., (2008), Развитие речи на занятиях с использованием сюжетных картинок //Дошкольное воспитание. —№ 1, 2, 3, 4.
25. Грибова О. Е., (2004), -Что делать, если ваш ребенок не говорит? / М.: Айрис-пресс, 248 с.
26. Громова О.Н., Прокопенко Т.А., (2002), Игры-забавы по развитию мелкой моторики. – М.,– 65 с.
27. Губанова Н.Ф., (2016), -Игровая деятельность в детском саду: пособие для работы с детьми 2-7 лет.- М: Мозайка – Синтез, 128с.
28. Загорная Е.В., (2016), Настольная книга детского психологаю – СПб; Наука и техника, – 304 с.
29. «Развитие общения у дошкольников», (1964), под ред. Запорожца А.В., Лисиной М.И. - М.,
30. Зворыгина Е., (2010), Я играю! пособие для воспитателей и родителей // Просвещение, Серия: Кроха – 112 с.
31. Кан-Калик В. А., (1995), Грамматика общения Москва «Роспедагентство», 108с.
32. Крупская, Н.К., (2014), Дошкольное воспитание. Вопросы семейного воспитания и быта / Н.К. Крупская. – Москва : Директ-Медиа,— 370 с.
33. Лалаева Р.И., Серебрякова Н.В., (2004), Формирование правильной разговорной речи у дошкольников – Ростов н/Д: «Феникс», СПб: «Союз», 224 с.

34. Лямина Г.М. , (2005), Развитие речи ребёнка раннего возраста: Метод. Пособие / Г.М. лямина – М.: Айрис-пресс, 96 с.
35. Маклаков, А. Г., (2000), Общая психология /– СПб. : Питер,– 592 с.: ил. – (Серия «Учебник нового века»)
36. Мальцева И.В., (2002), Упражнения для пальчиков. - М., - 20 с.
37. Михайленко Н. Я., Короткова Н.А. , (2000), Организация сюжетной игры в детском саду: Пособие для воспитателя. 2-е изд., испр. - М.: Издательство «ГНОМ и Д»,– 96 с.
38. Миронова Р. М., (1989), Игра в развитии активности детей: Кн. Для учителя. Мн.: Нар.асвета, 176 с.
39. Мещерякова С.Ю., Авдеева Н.Н., (1991), Вы и младенец. - М.: Педагогика - 16
40. Мухина, В. С., (1999), Возрастная психология: Феноменология развития, детство, отрочество 4-е издание, стереотипное Москва АCADEMIA.
41. Новоселова, С. (1997), О Новой классификации детских игр. Дошкольное воспитание, № 3., 84-86. с.
42. Новиков А.М., (2006), Методология игровой деятельности— М.: Издательство «Эгвес»,– 48 с.
43. Павлова Л.Н., (2004), Раннее детство: развитие речи и мышления. Методическое пособие. – М.: Мозаика – Синтез,
44. Пантюхина Г.В., (1996) Диагностика нервно-психического развития детей первых трех лет жизни. -М.: Просвещение, -87с.
45. Пиаже Ж., (1994), Речь и мышление ребёнка. — М., 526 с.
46. Пичугина Е.А., (2008), Речевые игры в группе и на прогулке // Воспитатель ДОО. -- №6. ,
47. Плутаева Е., Лосев Н., (2005), Развитие мелкой моторики. // Дошкольное воспитание. № 3, 5, 7
48. Разенкова Ю.А., (2003), Игры с детьми младенческого возраста. – М., 160 с.
49. Рубинштейн С.Л., (2000), Основы общей психологии. – СПб., 712 с.
50. Рузская А.Г. Развитие восприятия формы у детей дошкольного возраста / Развитие восприятия в раннем и дошкольном детстве. <http://psychlib.ru/mgppu/ZRv-1966/ZRv-304.html>
51. Савина Л.П., (1999), Пальчиковая гимнастика для развития речи дошкольников. – М.,– 232 с.

52. Сорокоумова Е.А., (2006), -Возрастная психология. Краткий курс. – СПб.: Питер, 208с.
53. Смирнова Е.О., Соколова М.В., (2013), Роль игры в жизни и развитии детей: новый подход к правам ребенка Электронный ресурс // Современная зарубежная психология. Том 2., №2.
- а. URL: <https://psyjournals.ru/jmfp/2013/n2/61155.shtml>
54. Ткаченко Т.А., (2001), Физкультминутки для развития пальцевой моторики у дошкольников с нарушениями речи. – М.,
55. Тарловская Н., (1987), «Дошкольное воспитание». №2
56. Урунтаева Г.А., (2001), Дошкольная психология: Учеб. пособие для студ. сред. пед. учеб. заведений. - 5-е изд., стереотип. - М.:Издательский центр «Академия», - 336 с.
57. Ушинский К.Д., (2000), Родное слово. Хрестоматия по теории и методике развития речи детей дошкольного возраста. – М.: Издательский центр Академия , - 560с.
58. Ушакова О.С, Струнина Е.М.,(2004), Методика развития речи детей дошкольного возраста: Учеб.--метод. пособие для воспитателей дошко. образоват. учреждений. — М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС,— 288 с.
59. Фребель,Ф., (2005) Будем жить для своих детей. Екатеринбург: У – Фактория, 248 с.
60. Эльконин Д.Б., (1960), Детская психология. - М., 384 с.
61. Яшина, В.И., (2013) Теория и методика развития речи детей /учебник для студ. учреждений высш. проф. образования – М.: Академия, – 448 с.

Pielikumi

1. pielikums

Rotaļas ar kustībām (www.dainuskapis.lv; www.novelejumi.lv)

* * *

Cepu, cepu kukulīti, (*plaukšķina*)
ciņu lielu (iepleš rokas),
Citu mazu, maziņu; (*sakrusto rokas pār*
krūtīm)
Viļ, viļ apaļu, (*veļ it kā bumbiņu rokās*)
Paukš - krāsniņē (*pieliek rokas pie mutes*)
Ar garu, garu skursteni; (*paceļ rokas virs*
galvas)
Ņam, ņam, ņam-m-m, cik gards!
(*plaukšķina pa punci*)

* * *

Vāru vāru putriņu,
(*maisā ar rādītājpirkstu plaukstā*)
Pieci milti katliņā;
(*pieskaras pie katra pirkstgala ar*
rādītājpirkstu)
Šim dos, tam dos, šim dos, tam dos,
(*pēc kārtas pieliec katru pirkstiņu, sākot*
ar īkšķi)
Tam nepietika;
(*pieliec mazo pirkstiņu, viegli saspiež visu*
plaukstu)

* * *

Tas aizskrēja sūdzēties: *Memmm, memmm,*
man putras nedeva!!!
(*ar roku pārskrien punci un sūdzoties*
pakutina ausi vai padusi).

Sitam, sitam plaukstiņas, kaunam
mušiņas, (*sit plaukostas*)
Metam podā, (*pārmaiņus ar abām rokām*
met mušas lielā katlā)
vārījumā; (*dedzīgi maisa ar abām rokām*)
(*visu atkārtu vēlreiz*)

Tēvam gaļa, mātei gaļa, (*plaukšķina*
rokas)

Bērniem zupa podiņā! (*plaukšķina ar*
rociņām pa celīšiem vai ciskām)
(*arī šo daļu atkārtu*)

* * *

Kaza nāk ar diviem ragiem, grib to puiku
(bēru, Māri, Ingu, dūdu utt.)
sabadīt! (*Rāda ar rādītājpirkstu un vidējo*
pirkstu ragus, kas izteiksmīgi tuvojas, un
tad mīļi bada)

Avens nāk ar līkiem ragiem, grib to bērnu
(...sauc, kā nu gribi...) sabadīt!

(tas pats, tikai pirkstus saliec līkus, kā jau
auna līkos ragus)

* * *

Šis pirkstiņš - vectētiņš, (noliec īkšķi)

Šis - vecmāmiņa, (noliec rādītājpirkstu)

Šis lielais - tētis, (noliec vidējo pirkstu)

Šis - māmiņa, (noliec zeltnesi)

Bet šis, tas maziņais? (pieliec mazo
pirkstiņu)

Tas jau tas labiņais! (samīļo un sabučo
rociņu vai visu bērniņu)

* * *

Čīpu, čapu vāverīte,

(izkustina, it kā atbrīvojot pēc
vingrošanas katra pirksta locītavu, kas
tieši pie plaukstiņas, tāpēc jāskaita lēni)

Ar ezīti riņķi griež;

(izglauda katru pirkstu līdz pirkstgalam)

Kamēr ezis riņķi grieza,

(tas pats)

Vāver' koka galiņā.

(paceļ rociņu virs galvas un pabužina
matiņus)

* * *

Zīlīte, žubīte, (vicina rokas kā spārnus)

Daudz tavu bērniņu - (pagrozās viduklī uz
abām pusēm)

Divi guļ (plaukstas zem vaiga),

divi kuļ, (sit ar plaukstām pa ceļiem)

Divi brauc mežā, (krata, kā jānot kunga
zirgus)

Divi velk (atgāž bērnu guļus uz muguras),
divi stumj (saliec bērnu uz priekšu)

Divi tek pakaļ. (izliek bērnu no klēpja uz
grīdas)

* * *

Jāju, jāju kunga zirgu,

Kad tas kritīs, citu ņemsim! (kustina kājas
uz augšu un leju, imitējot zirga rikšus)

Tā jā kungi, (lēni šūpo kājas no vienas
puses uz otru: kungi jā soļos, taupot
zirgu)

Tā jā kalpi, (imitē straujus rikšus, jo
kalpiem zirgi nepieder)

* * *

Ai, vilciņi, pelēcīti,

(ar abām rokām saķer galvu un pārmetoši
šūpo)

Kam tu gāji jēru zagat?

(pašūpo klēpī kā jānot rikšos)

Noķers tevi,

(ātri, sīki krata klēpī sēdētāju, vienlaikus
apskaujot)

Nošaus tevi, (turpina kratīt, sakāmo
pasaka, pieliekot lūpas pie kakla, lai
drusku kutētu)

Novilks tavu kažociņu!

(izkutina paduses un punci)

* * *

Biz-biz mārīte uz augšu skrien,

Uz augšu vien, uz augšu vien
(ar 2 pirkstiņiem iet mazajam no kāju
pirkstgaliņiem uz augšu),
Tipina ar mazām kājiņām
(pārtrauc "iešanu" un paliek uz vietas
tipinot),
Žviuks,uz savām mājiņām
(roku strauji atrauj no mazā un, pirkstu
galus tirinot, it kā aizlido).

* * *

Zirneklītis putru vāra
(abas rociņas izstieptas uz priekšu purina)
Pele nesa ūdentiņu
(sit plaukstiņas pret grīdu)
Pele ceļu nezināja
(noplāta rociņas)
Zirneklītis parādīja
(māj abas rociņas uz priekšu)
Te taciņa, te taciņa
(rāda kur ir taciņas uz bērna ķermenīša)
Un te taciņa
(pakutina padusītē)

* * *

Lācis kāpa ozolā,
(ar abām rokām pēc kārtas - saliekam
roku dūrē, tad iztaisnojam pirkstus -
apmēram tā, it kā jūs rāptos pa kāpnēm)
Bītes dūra vēderā;
(rokas dūrē, rādītāj pirksti iztaisnoti -
veicam durošas kustības)
Jo tas lācis augstāk kāpa,

(kā iepriekš ar lāci, tikai tagad vēl rokas
ceļam augstāk)

Jo tās bites sīvāk koda.

(iztaisām bitītes un cenšamies "iekost"
viens otram - kutināt)

* * *

Ezīšam,ezīšam

Adatiņu kažociņš;

(saliekam plaukstas kopā, lielos pirkstus
atstiepjām tā tālāk - tas ir purniņš, pārējās
pirkstus sakrustojām taisnus - tās ir
adatiņas. Kustinām adatiņas)

Vēl pirkstiņu nepieduru,

(ātri pieduram pirkstiņu bērnam)

Jau vēlas kamola.

(abas rociņas saspiežam dūrītēs)

* * *

Pieaugušais dod kreiso roku ar plaukstu uz
augšu. Bērns liek virsū savu roķeli, arī ar
plaukstu uz augšu. Glaudām pa vienam
bērna pirkstiņam (no plaukstas līdz
galiņam, iztaisnojot, masējot). Un skaitam
kādu pantiņu, vai ciparus... pēc tam pēkšņi
ar vārdiem "žviks", vai "čuir" (vai ko
līdzīgu) cenšamies saķert mazuļa
pirkstiņu. Ja noķērām, tad pakrātām viņu.

* * *

Dārzā auga ķirsītis, putni ēda odziņas...

(šeit vēl varētu paknābāt ar pirkstiņiem
plaukstu)

Zvirbulītis ēda, Žagatiņa ēda, Balodītis
ēda, Zīlīte ēda, Bet vārnu mēs CAPS! un
noķērām!

* * *

Ejam mēs pa mežu aši,
Aši aši knaši, knaši. (*kājiņas tiek
kustinātas kā ejot*)

Priekšā liela liela kaudze
Kājiņas maziņas maziņas (*saliecam
kājiņas celšos un piespiežu klāt pie
vēderiņa, puikam dikti patīk*)

Kā mēs tiksīm kaudzei pāri?
Spersim lielus lielus soļus (*ar kājām
kustības kā braucot ar riteni*)

Tā mēs tiksīm kaudzei pāri!
Uff, tikām kaudzei pāri, (*atvieglota
nopūta un kāju iztaisnošana*)

Atkal varam iet pa mežu,
Aši aši knaši, knaši. (*atkal kustina kājiņas
kā ejot*)

* * *

Balta kaza māju cēla,
Resnus baļķus kalnā vēla.
Cēla, vēla, cēla, vēla,
Kamēr cēla, kamēr vēla,
Paslīd kāja, sabrūk māja,
Tenter, venter – bums!

* * *

Mēs esam labi bērni,
Meitenes un zēni.

No rīta kopa nākam
Un jauku dienu sākam!

* * *

Dip dip dapu,
Dip dip dapu, (*soļojam*)
Rāpo gliemezis pa lapu.

Augša, lejā.
Augša, lejā. (*paceļ roku augša, pēc tam
noliec leja*)

Nu tik sākas ceļojums! (*sitam ar
plaukstum*)

* * *

Tā saulīte, tās mēnestiņš,
Tās spožas zvaigznītes,
Tās spīd man,
Tās spīd tev,
Tās spīd visiem mums!

* * *

Viens pa ceļu gāja,
Priekša bija māja,
Iekšā kādu rāja,
Jo viņš nezināja,
Kura laba kāja,
Kura kreisā kāja,
Kura labā rokā,
Kura kreisā rokā.

* * *

Kā saka sunītis?

- Vau vau!

Kā saka kaķis?

- Ņau ņau!

Kā saka gailītis?

- Kikerigu!

Kā saka gotiņa?

- Mū-mū!

Un kā saka māmiņa?

- Ai ai!

Un kā saka vecmāmiņa?

- Pai Pai!

Un kā saka vectētiņš?

- Budibudu!

Un kā saka tētiņš?

- Nu, nu!

* * *

Pulkstenīti tiku taku,

Paklausies ko es tev saku:

Rīta labi skaļi zvani,

Tā kā pamodini mani,

Lai var saulīt smaidot sacīt:

Bērnām agri vaļā acis,

Lai ir diena gara, gara

Man daudz darbiņu jāpadara.

* * *

Vāru , vāru putriņu

Pieci milti katliņā.

Šim došu, tam došu,

Šim došu, tam došu,

Šim gan nekā –

Ūdens nenesa, malku neskaldīja,

Putriņu nedabūs.

* * *

Labā kāja, kreisa kāja.

Abas dāra tā ----

Labā rokā, kreisa rokā,

Abos dāra tā -----

Laba acis, kreisa ausis,

Abas skātas tā -----

Laba ausis, kreisa ausis,

Abas klausas tā -----TSSS! (*pirkst pie lūpām*)

Artikulācijas vingrinājumi

(Е.С. Анищенкова, (2020), Учимся говорить правильно

- М.: АСТ 159 с.)

Vingrinājumi lūpām

1. Izstiept lūpas uz priekšu un izrunāt ū -ū-ū-ū-ū;
2. Atvilkt lūpas smaida izrunāt ī-ī-ī-ī-ī;
3. Atvilkt lūpās platā smaida un izrunāt ē -ē-ē-ē-ē;
4. Izstiept lūpās uz priekšu un izrunāt o-o-o-o-o;
5. Buča (*bērnī bučot trokšņaini savu rociņu un pēc tam pūš it ka suta buču gaisā*);
6. Iedzen bumbu vārtos (*Bērni izpūta gaisu caur salmiņu, ar gaisa plūsmu centās iebīdīt nelielu vieglu bumbiņu improvizētos vārtos*)

Vingrinājumi pareizas runas elpošanas veidošanai.

1. Nopūt sveci (*Bērna priekšā uz galdā stāv improvizētā svecē. Skaitot no 1 līdz 3, bērns ieelpo caur degunu, nepaceļot plecus, un tad nopūš sveci*);
2. Kuģītis (*Bļoda ar ūdeni un papīra kuģītis, uz bļodas mala piestiprināti krāsaini aplīši, var izmantot pamatkrāsas. Bērns lēni un ilgstoši izelpā, ievada kuģītī pie noteikta aplīša*);
3. Pūtīsim (*Ar salmiņu var pūst burbuļus ūdens glāzē, var pūst spalviņu no rokas. Nelielu saveltu vates bumbiņu no galda vai no plauksta. Var pūst ziepju burbuļus*);
4. Piepumpēt mašīnas riepu (*Veicot šo vingrinājumu, bērns ieelpo caur degunu un kad izelpojot izruna skaņu s-s-s, vienlaikus izdarot kustību ar kāju un rokām augša uz lēju, it kā pumpēja gaisu riepā*).

Attēli

Darbības vārdi

СТОЯТЬ

ЛЕЖАТЬ

ПЛАКАТЬ

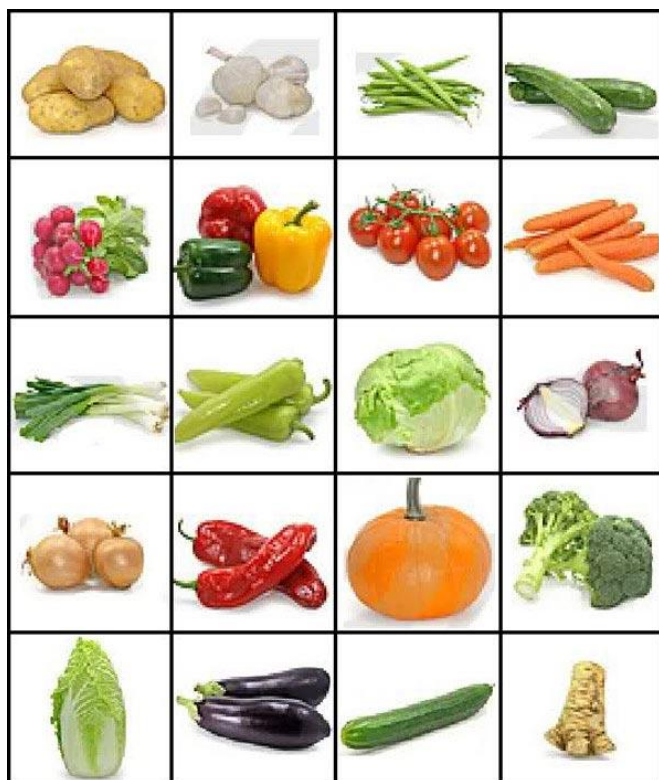
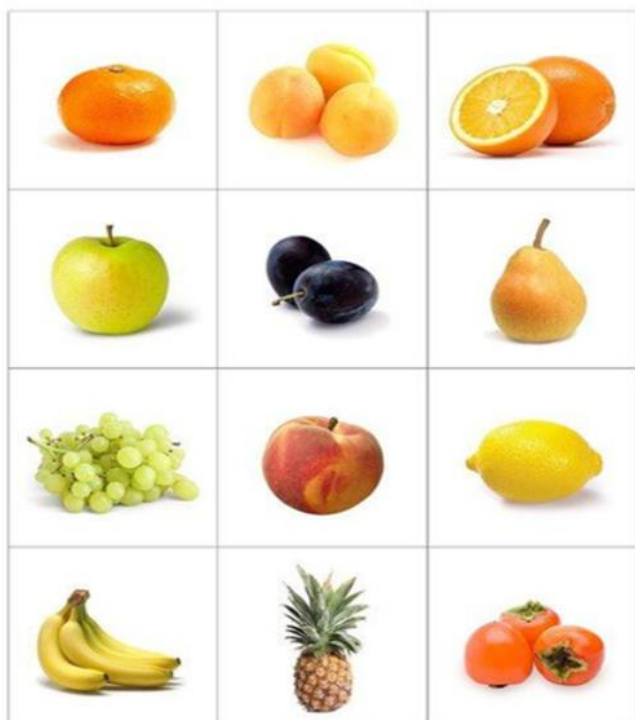

ХОДИТЬ

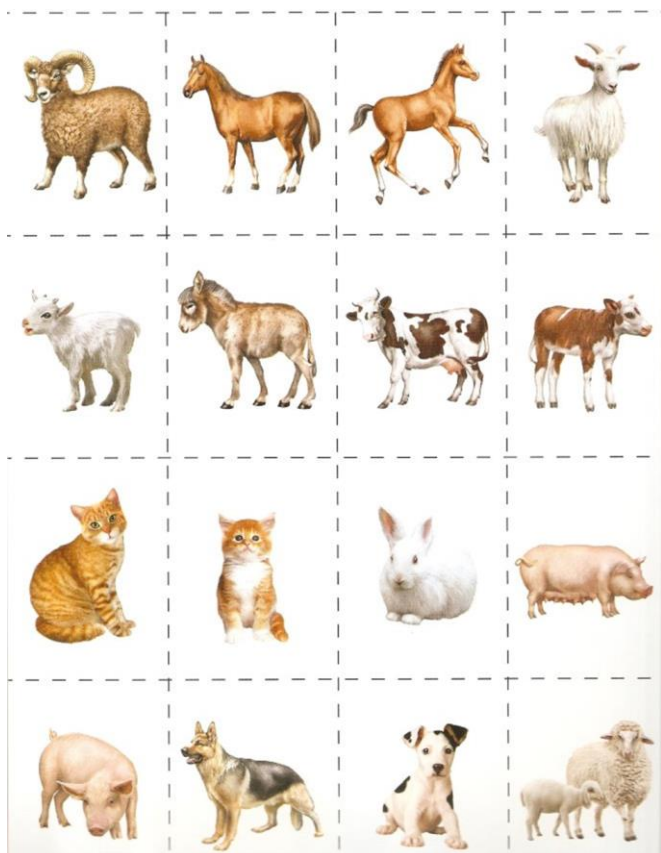
Apģērbs

Augli un dārzeni

Dzīvnieki

GALVOJUMS

Es, Kristīna Černooka

apliecinu, ka darbs izstrādāts atbilstoši zinātniskās ētikas principiem.

Darbā izmantotā literatūra u. c. avoti norādīti literatūras u. c. avotu sarakstā.
Dažāda veida informācijai (atziņām, citātiem, attēliem, tabulām u. c.), kas iegūta no minētajiem avotiem, pētnieciskajā darbā un tā pielikumos norādītas atsauces.

Darba autors

Kristīna Černooka

(vārds, uzvārds)

_____ (paraksts)

Datums: 08.05.2021 g.

IZZĪŅA PAR AIZSTĀVĒŠANU

Kvalifikācijas darbs

LU Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultāte

Ar savu parakstu apliecinu, ka darbs izstrādāts patstāvīgi.

Darba autors Krīstīna Černooka

(vārds, uzvārds, paraksts)

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai.

Darba zinātniskais vadītājs

_____
(akadēmiskais amats, zinātniskais grāds, vārds, uzvārds, paraksts)

Kvalifikācijas darbs aizstāvēts

Pārbaudījuma komisijas 20__gada _____ sēdē, protokola Nr. _____

vērtējums

_____
(vērtējums)

_____
(vērtējums vārdiem)

Valsts pārbaudījuma
komisijas priekšsēdētājs

_____
(akadēmiskais amats, zinātniskais grāds, vārds, uzvārds)

_____
(paraksts)